

VÅRT FÖRSVAR

Oberoende tidskrift sedan 1890

Nr 4, Dec 2014



TEMA

Krig i vår tid



FÖR ETT TRYGGARE OCH SÄKRARE SAMHÄLLE

I MER ÄN 75 ÅR HAR SAAB UTVECKLAT lösningar i teknikens absoluta framkant och kontinuerligt flyttat gränserna för vad som är tekniskt och mänskligt möjligt. Genom att våga se bortom det idag kända och självklara kan vi förutspå morgondagens utmaningar och möjligheter. Och om tekniken så kräver, uppfinna helt nya lösningar.

Genom att kombinera ingenjörskonst, nytänkande och sunt förnuft och genom att kontinuerligt utveckla, anpassa och förbättra ny teknik kan vi möta våra kunders förändrade behov och krav.

Idag bistår Saab länder, myndigheter och företag med världsledande lösningar, produkter och tjänster för militärt försvar, kommersiellt flyg och civil säkerhet.

Baserat på ledande militär teknologi har vi utvecklat en brett utbud av lösningar för civil säkerhet som möter såväl dagens som morgondagens säkerhetsutmaningar.

Genom att se bortom horisonten är vi med och skapar ett tryggare och säkrare samhälle.



SAAB

VÅRT FÖRSVAR

Oberoende tidskrift för försvar och säkerhet sedan 1890 och utges av Allmänna försvarsföreningen.

Vårt Försvar utkommer med fyra nummer per år. Tidskriften är ett populärvetenskapligt, opolitiskt organ för analys och debatt i försvars- och säkerhetsfrågor.

Ansvarig utgivare:

Ingemar Wahlberg, ordförande i Allmänna försvarsföreningen

Chefredaktör:

Tommy Jeppsson
E-post: chefredaktoren.vf@aff.a.se

Redaktionskommitté:

Claes Arvidsson, Tommy Jeppsson, Stefan Ring och Cindy Sturesson

Redigering:

Maria Fernsten, Tryckerigruppen AB

Tryck:

Tryckerigruppen AB

Nästa nummer:

31/3 2015

Material:

Publicering av artiklar införda i Vårt Försvar medges med angivande av källan. Tidningen tar inte ansvar för insänt icke beställt material.

Prenumeration:

Helår fyra nummer: 200 SEK.
Pris t o m 25 år: 100 SEK.
Bankgiro 482-8885 eller
Plusgiro 127 11-8

ISSN:

0042 - 2800

Annonser och annonspriser:

Aff:s kansli

Teatergatan 3, 111 48 Stockholm
Telefon: 0708-60 87 71
E-post: aff@aff.a.se
www.aff.a.se

Organisationsnummer:

802000-1106

Östersjön är inte fredens hav

Sverige bör ta den ökade militära aktiviteten i Östersjöregionen på största allvar. Södra samt Mellansverige och Gotland är luft- och sjöoperativt avgörande både för Rysslands och Natos militära handlingsfrihet i regionen. Vårt läge är åter utsatt.

Oavsett vem inkräktaren var i samband med den senaste undervattensincidenten i Stockholms skärgård visar händelsen att det finns ett intresse för svenskt territorium. Östersjön som "ett fredens hav" saknar verklighetsförankring.

Tidigare rysk flygaktivitet mot Sverige gör att incidenten i skärgården logiskt kan sammankopplas till ett mönster. Syftet kan vara att testa svensk beredskap och/eller visa att "vi kan om vi vill". Det handlar således om militär förmåga och/eller underrättelseinhämtning. Syftena är sannolikt överlappande och där det strategiska perspektivet utgår från politiska målsättningar. Slutsatsen är en offensivare och mer aggressiv användning av det militära maktmedel som signalerar maktspråk.

Händelserna oroar också i Estland, Lettland och Litauen, men också i Finland. I finländska media har frågan uppkommit om hur effektivt det nordiska försvarssamarbetet är i samband med en kris. Detta har betydelse för utbildning, övning och materielutveckling men saknar en säkerhetspolitiskt bindande dimension som tar sig i uttryck i militärstrategisk och operativ samplanering.

En djupgående säkerhetspolitisk integration mellan Sverige och Finland skulle innebära ett gemensamt beredskapsplanverk, en

gemensam incidentplanering, ett utbyte länderna emellan av underrättelseuppgifter och ett gemensamt resursutnyttjande av de militära kapaciteterna. Såväl säkerhetspolitiska som militärstrategiska aspekter talar för att Nato-medlemskap i ännu högre grad skulle medföra säkrare underrättelseinformation och möjligheter till resursmässiga förstärkningar. Sverige skulle därmed, också från nationella utgångspunkter, kunna agera med större tyngd. Allt det påverkar i sin tur den säkerhetspolitiska trovärdigheten.

Säkerhetspolitik handlar alltjämt ytterst om trovärdighet. Två huvudalternativ finns för att uppnå denna trovärdighet. Antingen bygger vi den själva. Kostnaderna för det alternativet är utifrån nuvarande startläge högst sannolikt politiskt oacceptabla. Det andra alternativet är allianstillhörighet. Inte heller det är gratis men erbjuder säkerhet inom en flerstatsgemenskap som ger ökad maktpolitisk tyngd i kris-situationer.

Ambassadör Tomas Bertelmans utredning, Försvarspolitiskt samarbete, rekommenderar en saklig och intressebaserad prövning av vad ett Nato-medlemskap skulle innebära för Sveriges del. På goda grunder anger han att en sådan studie med fördel kan genomföras tillsammans med Finland. Bertelmans utredning förtjänar ett öde bättre än att förpassas till hyllvärmarnas krets.





9



26

VÅRT FÖRSVAR Nr 4, Dec 2014

Noterat

- 5** Johan Larnefeldt
Ökning av militär undervattensverksamhet
och det lätta infanteriets återkomst.

Ambassadör Brzezinski om USA och Sverige

- 6** Mark Brzezinski
Målet är ett Europa som är odelat, fritt och fredligt
Ryssland utmanar vår gemensamma vision.

TEMA: Krig i vår tid

- 9** Dennis Gyllensporre
Kränkningar och provocerande uppträdande
Hävdandet av territoriet är en huvuduppgift.
- 12** Stefan Ring
Sverige är i otakt med verkligheten
Ett försvar kan inte byggas när hotet är ett faktum.
- 14** Lars Nylén
Vinna krig utan att utkämpa väpnad strid
Kriminella eller företag kan anlitas.
- 16** Peter A Mattsson
Känner vi igen kriget om det kommer?
Människors medvetande är i fokus.
- 18** Fredrik Westerlund och Johan Norberg
Det icke erkända kriget
Smygkriget minskar rysk effektivitet.

Omslagsbild, foto:
Försvarsmakten.

Analys och debatt

- 20** Christer Bjurman
Håll gränsen, löd statsministerns order
Bestämt uppträdande framgångsfaktor 1981.
- 23** Aron Lund
Jihadistresenärerna ökar terrorrisken i Europa
Faran för Europa växer.
- 26** Anders Romarheim
IS er mer enn en terrorgruppe
Krigsförbrytelse syster till att sprida skräck.
- 28** Rebecca Ingmarsdotter
Förbandslivet ska bli enklare
Förenklad administration prioriteras.
- 28** Stefan Emanuelsson
Prio viktig lärdom för framtiden
Lyssna på uppfattningar "ur leden".
- 29** Ann-Sofie Dahl
Gå med i Nato? Gör det bara!
Sveriges säkerhetspolitik är irrelevant.
- 32** Gunilla Herolf
Bara ett enigt EU kan agera som global aktör
Utmaningarna verkar vara fler än lösningarna.
- 34** Karl Ekeman
Vad är det egentligen Putin säger?
Ska framstå som uttolkare av folkets vilja.
- 36** Martin Ugglå
Lojalitet under neutralitetens täckmantel
För Lukasjenka existerar få alternativ.

Ord i tiden

- 38** Cindy Stureson
Sociala medier avgörande
I kris behövs självsynkroniserande information.

UBÅTEN OCH VÄRLDSPOLITIKEN

I början av november lade en kinesisk ubåt till i Sri Lankas största stad Colombo. Det var andra gången detta skedde under hösten 2014, och det höjde spänningen mellan Kina och Indien. Kinas inträde i Indiska oceanen är ett uttryck för landets militära modernisering – men kanske också ett av flera tecken på ubåtens återkomst i världspolitikkens centrum.

Utveckling av kärnvapenbestyckade attackubåtar utgör det sista steget för Kinas kärnvapentriad, och landets uppbyggnad av reell förmåga till global maktprojicering är ett betydelsefullt säkerhetspolitiskt skifte.

Under hösten har Ryssland vid två tillfällen genomfört provskjutning av interkontinental ballistisk robot från ubåt i undervattensläge. Vikten av dessa förmågor har betonats allt mer av landets ledning under de senaste åren.

Rysslands ekonomiska svårigheter samt USA:s och Kinas ömsesidiga beroenden talar möjligen emot det kalla krigets snara återkomst i världshaven. Den bredare bilden – med den svenska marinens under-

*Ubåtsvapnet har en central roll i den kinesiska marins upprustningen.
Foto: Wikipedia.*

rättelseoperation i Stockholms skärgård som ett diskret buller i periferin – är dock att militära undervattensaktiviteter ökar, från Taiwan-sundet till Kanholmsfjärden.

Att detta sker i ett mer turbulent internationellt system än det sena 1900-talets är värt att notera.



NYGAMMAL KRIGFÖRING I MALI

En ny studie från RAND utvärderar den franska operationen Serval i norra Mali, och dess lärdomar för framtidens expeditionära krigföring.

Allmänt noterar RAND en fransk preferens för marktrupper, i synnerhet lätt infanteri. Flexibla, modulariserade uppbyggda förband med relativt stor handlingsfrihet för lägre officerare betonas. En allmän konsekvens i Mali blev en tydlig prioritering av rörlighet framför skydd.

Minst lika avgörande – och en viktig skillnad jämfört med många andra länders väpnade styrkor – var den lokala kunskap och regionala förankring som de koloniala traditionerna medfört.

En mer generell lärdom är att detta – även med hänsyn tagen till operationens begränsade storlek – är en avsevärt mindre kostsam, om än mer riskabel, form av krigföring än den amerikanska.

Frågor som fortfarande inte är lösta är hur långsiktigt stöd till andra länders väpnade styrkor ska bli effektivt, samt hur upprorsbekämpningen och statsbyggandet som nu vidtar i Mali ska lyckas. I januari 2015 ska det fulla svenska bidraget till FN-styrkan MINUSMA vara på plats i norra Mali.



*Franska soldater på väg till Mali.
Foto: US Air Force Photo/ Staff Sgt Nathanael Callon.*

Johan Larnefeldt är frilansskribent inom säkerhet, kris och konflikt.

Johan.larnefeldt@gmail.com

"En av fyra vet vart de skulle vända sig vid en allvarlig händelse eller kris."

MSB:s 18-årsundersökning 2014.

Målet är ett Europa som är odelat, fritt och fredligt

*I ett Europa präglad av osäkerhet och förändring är relationen mellan USA och Sverige starkare än någonsin. När USA och Sverige arbetar tillsammans uppnår vi resultat. Sverige är dessutom en unikt stark och nära partner till Nato. Svenska folket bestämmer men som medlem skulle Sverige bli en välkommen röst i det Nordatlantiska rådet, skriver **Mark Brzezinski**.*

Vid ett tal vid Harvard University i höstas påpekade vicepresident Biden hur snabbt världen förändras. "Snabbheten, omfattningen och sambanden mellan de stora globala utmaningarna kräver ett svar - en ny typ av svar, ett globalt svar som involverar fler aktörer och flera olika typer av aktörer än någonsin tidigare", sade vicepresidenten i sitt tal inför the Kennedy School of Government.

De orden var lika sanna då som när jag för tre år sedan talade inför utrikesutskottet i Senaten, när jag först nominerats att bli USA:s ambassadör till Sverige. Men jag var inte medveten då om hur mycket de skulle fortsätta att påverka oss idag. Jag och min fru Natalia kom hit till Sverige för ungefär tre år sedan och, som barn till invandrare från Östeuropa och som en före detta Fulbright-stipendiat i Östeuropa precis efter Berlinmurens fall, kan jag personligen vittna om vikten av säkerhet, demokrati och stabilitet i Europa.

De senaste tre åren har Sverige generöst bidragit till internationella säkerhetsuppdrag tillsammans med USA och andra länder. Oavsett om det gäller Afghanistan eller Ukraina är dessa inte enbart amerikanska utmaningar, utan även internationella utmaningar, och det är bra att Sverige har varit en del av dessa gemensamma insatser.

Sverige, liksom USA, förstår att militära och diplomatiska ansträngningar inte är de enda verktygen för att bekämpa instabilitet – humanitärt bistånd och utvecklingsbistånd spelar också centrala roller.

ÖKAD GLOBAL INSTABILITET

För ett par månader sedan höll jag ett tal på en säkerhets- och försvarskonferens i Stockholm. Då, precis som nu, var det tydligt att vi står inför en mängd utmaningar – från Rysslands agerande i Ukraina som tydligt har förändrat säkerhetsläget i Europa, till IS i Irak och Syrien, till den humanitära kampen för att Ebola.

Det är ur detta perspektiv som USA ser ett europeiskt säkerhetsläge i förändring. Europas säkerhet utmanas, ända från Östersjön till Svarta havet. Genom att olagligt annektera Krim har Ryssland uppvisat en otvetydig brist på respekt för sina grannars territoriella integritet och dessutom avvisat alla tankar om ett fredligt partnerskap. Rysslands aggression sträcker sig även utanför Ukraina och omfattar provocativa och hotfulla handlingar i luftrummet över Europa, inklusive över Sverige. Det är tydligt att Ryssland har kränkt, och fortsätter att kränka, Ukrainas territoriella suveränitet, samt fortsätter att aktivt utföra operationer med syfte att distrahera, bedra och destabilisera.

USA har på ett konstruktivt sätt ställt sig bakom EU:s program för det östliga partnerskapet, som, med Sverige och Polen i spetsen, syftar till att främja europeisk integration. Vi ser det östliga partnerskapet som ett positivt sätt att



President Obama besökte Sverige 2013. Foto: US Embassy.

utveckla demokrati och handel i regionen. Världen står fortsatt enad för Ukraina, vilket ställer president Putin inför ett val: Om Ryssland inte trappar ned kommer det internationella samfundet att se till att Ryssland även i fortsättningen får betala ett högt pris för sitt agerande.

Säkerhet har även en ekonomisk komponent. USA har därför ett långsiktigt åtagande att stödja Ukraina med lånegarantier, finansiellt stöd syftande till politiska och ekonomiska reformer, säkerhetsassistans, samt ökad direktkontakt mellan människor i USA och Ukraina. Vi arbetar även tillsammans med Ukraina för att hjälpa dem att tillgodose andra behov, inklusive insatser för att bekämpa korruption, återhämta stulna tillgångar och minska Ukrainas sårbarhet gentemot Rysslands politiskt motiverade handelsåtgärder i energisektorn.

NATO GÖR SKILLNAD

Bildandet av Nato 1949 ledde till

den mest framgångsrika och långvariga alliansen i historien. Alliansen utgör fortfarande grunden för USA:s engagemang gentemot sina allierade och partners i Europa. USA står fast vid en stark transatlantisk allians för säkerheten i Europa, integrationen i Östeuropa och för USA:s och Europas gemensamma värden. Dessa gemensamma värden omfattar individuell frihet, samt rätten för varje suverän stat att fatta sina egna beslut och åtnjuta respekt för sin suveränitet och territoriella integritet. Vi följer noggrant Rysslands agerande i regionen och står i ständig kontakt med våra baltiska motparter.

Den strategiskt viktiga och grundläggande styrkan och vikten av allianser och partnerskap i detta arbete kan inte överskattas. Vår förmåga att leda starka koalitioner är avgörande för att försvara våra grundläggande, gemensamma värden. Det är Natos uppgift att möta utmaningar bestämt, resolut och synligt.

Men vad gäller ett Ryssland som utmanar vår gemensamma vision och våra gemensamma värden ligger inte svaret i att bemöta aggression med aggression. Den transatlantiska gemenskapen måste arbeta tillsammans i ett internationellt sammanhang för att säkerställa fortsatt säkerhet, välstånd och fred i Europa. På den punkten vill jag poängtera att USA kommer förbli starkt engagerat i både Europas och den transatlantiska alliansens säkerhet. Bestämda och omedelbara åtgärder vidtogs för att stödja våra allierade i Nato allteftersom krisen i Ukraina utvecklades. Artikel 5 förblir grunden för Nato-alliansen och USA:s stöd för den är orubbligt.

NATURLIG NATO-MEDLEM

I ett Europa präglad av osäkerhet och förändring är relationen mellan USA och Sverige starkare än någonsin. Relationen är ett partnerskap som omfattar en rad viktiga globala samarbetsområden, såsom säkerhet och försvar. SIDA är den största



Ambassadör Mark Brzezinski. Foto: US Embassy.

partnern till USA:s biståndsorgan, the United States Agency for International Development, och vi samarbetar på flera områden, inklusive för att förbättra global hälsa och bekämpa Ebola, stödja demokratier och främja respekten för mänskliga rättigheter, samt skapa bättre förhållanden för hållbar utveckling och entreprenörskap genom Power Africa.

Sverige är unikt. Sverige är en kraft för fred, stabilitet och mänskliga rättigheter världen över. Dess unika historia och perspektiv gör Sverige till en viktig och trovärdig röst på den internationella arenan. När USA och Sverige arbetar tillsammans uppnår vi resultat.

Den svenska traditionen av starkt internationellt ledarskap och multilateralt engagemang har också visat sig vara av godo. USA har vid ett flertal tillfällen hedrat minnet av Sveriges hjälpsatser under akuta kriser, såsom den senaste luftbron till norra Irak, bidragen till det fredsbevarande uppdraget i

Mali, samt det starka engagemanget i Afghanistan och på Balkan.

Som medlem av Partnerskap för fred har Sverige visat sig vara en stabil och pålitlig partner. Till följd av detta ställde sig alla Natos medlemmar bakom beslutet vid toppmötet i Wales att tilldela Sverige en förstärkt partnerstatus och välkomnade att Sverige ingick i ett värdlandsavtal.

USA ser Sverige som en unikt stark och nära partner till Nato. Jag är medveten om att frågan om svenskt Nato-medlemskap har diskuterats allt oftare till följd av den senaste tidens händelser. Ett eventuellt beslut om att ansöka om Nato-medlemskap

bestäms självfallet endast av det svenska folket. Om Sverige skulle välja att ansöka om medlemskap skulle det bli en välkommen röst vid det Nordatlantiska rådet.

För USA handlar Nato-medlemskap inte bara om militär kapacitet. Nato är ett forum för att diskutera vår tids akuta säkerhetsutmaningar och för att fatta viktiga beslut genom konsensus. Som en medlem bland jämlingar är USA av åsikten att vi är starkare tillsammans.

GEMENSAMT ANSVAR

Vi kämpar alla med frågan om hur vi bäst skall tillgodose våra länders säkerhetsbehov. Politiska ledare ställs inför den tuffa avvägningen mellan att finansiera försvaret och investera i livsviktiga områden som utbildning och sjukvård. Medlemmarna i Nato tror att internationella organisationer som Nato erbjuder ett forum för att diskutera dessa gemensamma utmaningar och hitta gemensamma lösningar. Genom att bli mer interoperabla,

genom att dela resurser och genom att tänka smartare kring försvar kan vi multiplicera vår förmåga att utföra uppdrag.

USA värdesätter relationerna med Sverige och kommer att fortsätta att söka möjligheter där vi kan samarbeta, både bilateralt och genom EU och Nato, framförallt gällande frågor som energisäkerhet och framtiden för Arktis.

Rysslands aggression sträcker sig utanför Ukraina och omfattar provocativa och hotfulla handlingar i luftrummet över Europa.

USA och Sverige: Vi har alltid varit vänner, men idag är vi mer än det. Vi delar inte endast gemensamma värderingar, utan även insikten att vi har ett delat ansvar för mänsklighetens framtid.

Dagens relation mellan USA och Sverige omfattar insikten hos de amerikaner och svenskar som är alltmer medvetna om vårt ömsesidiga ansvar. Nu, som då, behöver vi fortsätta vårt gemensamma arbete för att skapa ett Europa som är odelat, fritt och fredligt.

Mark Brzezinski är USA:s ambassadör i Sverige.

usembsweden@gmail.com

Kränkningar och provocerande uppträdande

En allvarlig kränkning av svenskt territorium konstaterades i samband med den underrättelseoperation som genomfördes under oktober. Analysresultatet visar att det inte råder några tvivel, alla andra förklaringar är uteslutna. Sverige har utsatts för en grov och oacceptabel kränkning av främmande makt.

Dennis Gyllensporre

Under det gångna året har vår territoriella integritet debatterats. I ena ändan av åsiktsspektrumet anses det vara meningslöst med militär beredskap då sådana åtgärder enbart verkar provocerande. I det andra ytterlighetsperspektivet så förfaller svenskt territorium kränkas i en närmast krigsförberedande omfattning. Det som är tydligt är ett försämrat säkerhetspolitiskt läge i vårt närområde.

För att främja en saklig debatt finns det anledning att Försvarsmakten redovisar en tydligare bild vad avser främmande maktens uppträdande. En av våra huvuduppgifter är hävdandet av den territoriella integriteten och att avvisa kränkningar. Kontroll över det egna territoriet och hävdandet av detsamma är ett krav som ställs på en suverän stat.

I militärt instabila områden är det ofta frånvaron av att kunna kontrollera det egna territoriet som skapar en eskalerande osäker atmosfär, inte motsatsen som en del debattörer påstår. Men det är inte bara rent militära provokationer som ska kunna identifieras och "avvisas". Även sådana påtryckningar som är att betrakta som ekonomiska, psykologiska eller elektroniska måste kunna identi-

fieras och hanteras som en del av en suverän stats säkerhetspolitiska verktygslåda.

Kränkningar kan vara konstaterade eller inte, avsiktliga eller inte. En del av Försvarsmakten som berörs av denna verksamhet är våra lednings- och sensorsystem, vars uppgift är att upptäcka objekt och att leda andra stridskrafter. Av naturliga skäl är detta ett område som vi inte redovisar i detalj. Jag kan bara konstatera att vår förmåga i detta avseende är god. Vi har koll på läget.

Flygstridskrafterna har ständigt minst en rote om två flygplan tillgängliga. Det är jaktledaren som beslutar om denna rote ska gå upp eller om denne bedömer att andra sensorer ger tillräcklig förmåga till identifiering. Vi kan följa flygplanrörelser och med stor precision fastslå tid och plats för en eventuell gränspassage. Incidentroten är normalt beväpnad med automatkanon och kan snabbt utrustas med jaktrobot vid behov.

Till sjöss utgör samtliga örlogsfartyg en övervakningsresurs och är vid sidan av andra sensorsystem, huvudkällan för observationer.

Det har under 2014 hittills konstaterats 6 kränkningar av svenskt luftrum. Om de var avsiktliga eller inte låter



Incidentjakt beredd att starta. Foto: Louise Levin, Försvarsmakten.

jag vara osagt. Siffran är relativt normal jämfört med tidigare år.

En allvarlig kränkning av svenskt territorium konstaterades i samband med den underrättelseoperation som genomfördes under oktober. Analysresultatet visar att det inte råder några tvivel, alla andra förklaringar är uteslutna. Sverige har utsatts för en grov och oacceptabel kränkning av främmande makt.

Några ytterligare kränkningar till sjöss har inte konstaterats under 2014. I de fall kränkningar förekommer, så är det nästan uteslutande sådana som benämns oskadlig genomfart, det vill säga ett fartygs rätt att passera över svensk territorialvattengräns utan att ha stört ordning eller säkerhet, reglerat i havsrättskonventionen. Passagen kan vara oavsiktlig eller avsiktlig.

Under 2014 har det inte förekommit att Sveriges markterritorium kränkts vare sig avsiktligt eller oavsiktligt. Detta är också en normalbild sedan flera år tillbaka.

” Allvarligt att en ubåt kränkt svenskt territorium.

I den allmänna debatten har det ibland låtit som att Ryssland vid ett flertal tillfällen kränkt svenskt territorium. Så är inte fallet.

Inte ens den medialt mycket uppmärksammade ”ryska påsken” var en kränkning.

Däremot ser Försvarsmakten med oro på den allt mer utmanande uppträdandet i och kring Östersjön. Det är således inte det legala begreppet ”kränkning” som väcker bekymmer utan generellt mönster och det som runt Östersjön uppfattas som provokationer.

Vad gäller redovisade kränkningar måste man dock även här skilja på sådana som är oavsiktliga från avsiktliga, vilken flygplanstyp eller fartygsklass det rör samt under vilka omständigheter det inträffade ägde rum. Alla länder har en säkerhetszon för uppträdande vid andra länders gränser. Därför är en militär helikopters felmanöver över gränsen betydligt blygsammare än om ett strategiskt bombflygplan uppträder aggressivt på rätt sida gränsen. Med sådana vapen



Stockholm ska skyddas av luftvärn. Foto: Anton Thorstensson, Försvarsmakten.

får inget land töja på marginalerna, då signalerna som då sänds alltid kommer uppfattas som allvarligt provocerande. Alla länder runt Östersjön vet detta faktum.

Det är dock synnerligen allvarligt att en mindre ubåt kränkt svensk territorium. Det är inte något som kan rubriceras som felnavigering och oavsiktligt. Genomförd analys kan dock inte fastställa inkräktarens nationalitet.

Vare sig havet eller luften har en markerad linje som visar vart Sverige börjar och slutar. Därför måste vi först fastställa att det verkligen är en kränkning. Ibland är det enkelt, som när utländska statsflygplan flyger tvärs över Gotland. Ibland är det svårare, som när det rör sig om undervattensverksamhet.

Öppenhet ska genomsyra Försvarsmaktens verksamhet. Samtidigt omgärdas varje insats av försvarssekretess som kan gälla exakta positioner, våra sensorers tekniska prestanda att upptäcka mål eller hur våra fartyg och flyg uppträder, det vill säga vår taktik.

När kränkningen är konstaterad lämnas en rapport till regeringskansliet. Sådan information är inte enbart av militärt intresse utan påverkar Sveriges relationer till andra stater. Rapporterna är därför ofta hemligstämp-

lade. Försvarsmakten kommenterar därför inte öppet nationalitet på den som kränkt svenskt territorium även om vi har kunskap om det.

Just nu ser Försvarsmakten över möjligheterna att lägga upp en "insatslogg" som beskriver vad vi gör, från stöd vid skogsbränder till avvisning från svenskt territorium. Innan en sådan insatslogg kan bli verklighet måste det säkerställas att Försvarsmakten inte beskriver hemligheter och därmed bryter mot lagen eller att loggen blir en källa för andra nationers underrättelseverksamhet. Samtidigt måste loggen vara både relevant, aktuell och intressant. Det är en utmaning, men frågan är prioriterad och arbetas med från flera håll inom Försvarsmakten.

Dennis Gyllensporre är generalmajor och chef för ledningsstabens inriktningsavdelning i Högkvarteret.

dennis.gyllensporre@mil.se

Sverige är i otakt med verkligheten

Sverige behöver en grundläggande försvarsförmåga även i tider då det inte finns påtagliga militära hot. Det utmärkande för en sådan förmåga är att den utgör en tröskel mot ett oväntat väpnat angrepp och där möjligheten att genomföra incidentberedskap utgör en kärnkompetens.

Stefan Ring

Under den senaste 100 årsperioden har det vid två tillfällen gjorts kraftiga nedskärningar av vårt militära försvar. Den främsta drivkraften bakom dessa politiska beslut har varit ett ensidigt fokus på den dagsaktuella hotbilden.

Under lång tid har militära hot från omvärlden styrt Försvarsmaktens organisation och storlek. Vår uppfattning om karaktären av och risken för att olika hot ska inträffa beror på många faktorer. Efter det första världskriget gav skildringarna från de fruktansvärda striderna och förlusterna i människoliv en känsla av att detta inte fick upprepas. I Sverige ledde denna utveckling fram till försvarsbeslutet 1925, med en betydande minskning av den militära organisationen.

Tyvärr infriades inte förhoppningarna. Konsekvenserna blev istället att det svenska försvaret befann sig i ett bedrägligt skick när Norge och Danmark ockuperades 1940. Först efter att de allierade besegrat Hitler, började den svenska upprustningen hinna ikapp. Den snabba övergången från det andra världskriget till ett kallt krig, innebar att det inte blev några nedskärningar av Försvarsmakten. Istället kom hotet från Sovjetunionen att helt prägla försvarspolitikerna. Under 50 år kom det sovjetiska hotet att bli det helt dominerande motivet för behovet av ett militärt försvar.

Det är därför inte konstigt, att det 1990-tal som inleddes med Sovjetunionens sammanbrott, ändå i hög grad präglades av utvecklingen i Ryssland. Samtidigt fanns det en stor vilshenhet rörande Försvarsmaktens utveckling. Vad skulle vi nu ha ett militärt försvar till, när det inte längre fanns en hotbild. Möjligheterna att minska utgifterna för det militära försvaret ansågs på nytt fullt möjligt.

Dessutom flyttades intresset mot den globala arenan. Oron för internationell terrorism och att svaga och sönderfallande stater skulle kunna bli baser för olika terrorgrupper innebar att mottot; "Sverige försvaras i Afghanistan", började användas.

Som en naturlig följd inriktades Försvarsmakten mot internationella insatser, medan den nationella försvarsförmågan negligerades. Den nationella krigsplanläggningen upphörde, soldater krigsplacerades inte längre i krigsförband, regionala staber lades ned, materielen samlades in från utspridda mobiliseringsförråd och lades i centrallager, flygvapnets krigsbaser avvecklades m m.

Nu befinner vi oss i en situation där det säkerhetspolitiska läget i vårt närområde har försämrats. På nytt kan vi konstatera att utvecklingen gått mycket snabbare än vi kunnat förutse. Eller mer korrekt, vi har inte i tid uppfattat och reagerat på de signaler som successivt nått oss. Oron för att en alarmistisk inställning skulle kunna



Försvarsberedningen avlägger rapport. Foto: Mikael Kiesbye, Regeringskansliet.

leda fram till att vi förstärkte den utveckling vi ville undvika har hållit oss tillbaka. Medan relationerna med Ryssland stadigt försämrats är nu budskapet att försvarsanslaget ska höjas. Den organisation som beslutades 2009, kommer dock att vara på plats först 2023. Ännu en gång är vi i otakt med de krav som utvecklingen i omvärlden ställer på vår militära beredskap och förmåga.

Det finns två skäl till att vi hamnat i denna situation. Den första är vårt fokus på en dagsaktuell hotbild där medvetenheten om en stats grundläggande ansvar för att med militära medel kunna försvara landet har bleknat bort. För en nation som inte upplevt krig och fått kämpa för sin nationella överlevnad och självbestämmanderätt på 200 år, är det måhända naturligt att frågan om ett militärt försvar inte är prioriterad när det inte finns ett påtagligt hot, men det är knappast en ursäkt.

Det andra skälet är att vi gärna övertolkar positiva tecken, medan mer negativa analyser viftas bort. Ordet "rysskräck" är ett exempel på en etikett som satts på personer som tidigt lyft fram en oro för utvecklingen i Ryssland.

Sverige behöver en grundläggande försvarsförmåga även i tider då det inte finns påtagliga militära hot. Det utmärkande för en sådan förmåga är att den utgör en tröskel mot ett oväntat väpnat angrepp och där möjligheten att genomföra incidentberedskap, även på höga nivåer och under lång tid, utgör en kärnkom-

petens. En annan viktig parameter är att det inom den militära organisationen finns en förmåga att växa. En sådan tillväxt ska kunna ske snabbt, även om allt inte kan ske på en gång. Denna inriktning innebär inte att den svenska Försvarsmakten enbart är till för att möta ett väpnat angrepp i en osäker framtid. I en globaliserad värld där svenska intressen kraftigt är beroende av utvecklingen i omvärlden är Försvarsmakten ett viktigt politiskt verktyg.

Genom att delta i internationella operationer bidrar vi till att skydda svenska intressen, samtidigt som det ger ett politiskt inflytande. Den satsning som gjorts för att öka Försvarsmaktens förmåga att samarbeta med andra stater är därför inte bortkastad, tvärtom. Men utgångspunkten för en sådan förändring måste vara att den nationella förmågan inte försämrats.

Det är för sent att påbörja en förstärkning av den militära förmågan när ett hot börjar bli uppenbart. Istället måste vi i god tid "ta höjd" för att kunna hantera svåra utmaningar som plötsligt kan uppträda. Erfarenheterna från 1925 och den senaste nedrustningen måste ligga till grund för vår analys och vilka framtida politiska beslut som tas.

Stefan Ring är generalsekreterare i aff.

Stefan.ring@aff.a.se

Vinna krig utan att utkämpa väpnad strid

För stater är asymmetriska aktiviteter och hybridkrigföring billigare och riskfriare än direkta militära angrepp. Stater maskerar sin inblandning genom att anlita tredje part, andra länder, irreguljära styrkor, kriminella grupper eller företag.

Lars Nylén

Det moderna samhället är sårbart. Många olika aktörer måste därför arbeta i samverkan för att nå målet, ett säkert samhälle. Det fordrar medvetenhet om hur hoten utvecklas, om sårbarhet och risker. Sårbarheten behöver minskas och god förmåga skapas för att hantera allvarliga händelser och kriser. Det gäller både i fred, vid incidenter och kriser samt vid höjd beredskap.

De väpnade konflikter som grundarna av FN år 1945 hade i tankarna var mellan stater. De antagonistiska hoten i dagens samhälle är fler och annorlunda.

Den kinesiske generalen och strategen Sun Zi (ca 540-496 f Kr) skriver sin bok Krigskonsten att den högsta formen av krigskonst är att vinna utan att utkämpa en enda väpnad strid. I ett dokument (2010) från det brittiska försvarsdepartementet talas om en mosaik av motståndare och asymmetriska hot mot det sårbara i samhället i stället för direkt militär konfrontation.

”Stridsfältet” har blivit bredare, mångfacetterat och otydligt. Det militära och civila sammanflätas. Här finns en gråzon som växt och blivit allt svårare att genomskåda.

Den innehåller subversiv verksamhet, psykologisk krigföring, störningar av infrastruktur och flödestrygghet (främst

el, tele, olja, gas, livsmedel och läkemedel) samt skapande av instabila samhällsförhållanden och ledningskaos. Nytt är ”krigföring via fjärrkontrollen” och cyberattacker.

” Det militära och civila är inte längre i symbios och kunskapen om varandra dålig.

För stater är asymmetriska aktiviteter och hybridkrigföring billigare och riskfriare än direkta militära angrepp. Stater maskerar sin inblandning genom att anlita tredje part, inte bara andra länder och irreguljära styrkor, utan även kriminella grupper och kontrakterade företag (proxywars – krig genom ombud). Genom en kedja av mellanhänder sopar stater igen kopplingarna bakåt.

Det gör det svårt att se hur och av vem spelet styrs och vem som finns bakom tangentbordet. Men, när militärt välutrustade grupper i ett konfliktområde uppges vara ”soldater på semester” blir det lite väl genomskinligt och hotet fullt tydligt.

Vi ser att samma metoder används av stater, statsstött och av separatist rörelser, terrorister, extremister och gränsöverskridande organiserad brottslighet, men också med förödande effekt av enskilda ”ensamma vargar”.

Försvarsberedningen (Ds 2014:20, s 28) skriver att det för svensk del, både i det svenska närområdet och vid



Ett flytande lager. Foto: Lars Nylén.

operationer utanför närområdet, måste finnas en förmåga att hantera situationer då traditionell krigföring även har inslag av t ex terrorism, gerillakrig, andra asymmetriska stridshandlingar och upprorsverksamhet.

Otydliga antagonisters avsikter är ofta svåra att uppfatta och bedöma. Och de kan ha en annan logik än vår. Vi kan också drunkna i information som sprids mycket snabbt, en information som kan vara planterad och falsk.

Ett robust samhälle har möjligheter att tidigt upptäcka och verifiera antagonistisk verksamhet, stå emot i tidiga skeden, upprätthålla samhällsviktig verksamhet och därigenom ge rådruum och möjligheter att förstärka (mobilisera) skyddet.

Vi noterar ett par viktiga förändringar efter det kalla krigets dagar. Det svenska försvaret är i högre grad än tidigare beroende av det civila samhället för att kunna verka. Men 1990-talets ”avknoppande och out-sourcande” innebär att där myndigheter tidigare hade ansvaret är det privata företag som nu bedriver verksamheten.

Värnpliktsarmén är borta liksom stora delar av de svenska beredskapsförråden. Totalförsvarskonceptet är borta. De regelbundna samverkansövningarna mellan försvaret och det civila samhället får

vi söka efter i minnenas arkiv. Det militära och civila är inte längre i symbios och kunskapen om varandra dålig.

Samhället har i dag längre försörjningslinjer präglade av ”just in time” leveranser. Mycket av ”lagret” finns ombord i fartyg till havs. Hur långt räcker då det civila samhällets förmåga att stödja försvaret, även vid radikal omprioritering och lägre ambitioner? Det är dags att bygga en bättre gemensam förmåga.

Lars Nylén är f d rikskriminalchef och generaldirektör.

Lars.nylen.ua@telia.com



Höjd beredskap i London i samband med besök av USA:s president. Foto: Lars Nylén.



Känner vi igen kriget om det kommer?

Syftet är att få motståndarens befolkning och den militära personalen att tappa förtroendet för den politiska och militära ledningen. Långsiktigt uppmuntras nationer och allianser till militär nedrustning och helst också att de lämnar militära och politiska allianser.

Peter A Mattsson

Huvudmålet för den nya generationens krigföring handlar om att förändra medvetandet och beteendet hos statens nyckelpersoner, befolkning och militär personal. Därför är psykologisk och informationskrigföring av största vikt. Syftet är att få motståndarens befolkning och den militära personalen att tappa förtroendet för den politiska och militära ledningen. Långsiktigt uppmuntras nationer och allianser till militär nedrustning och helst också att de lämnar militära och politiska allianser. Målet är att skapa en strukturell försvagning av motståndarens förmåga att kunna försvara sitt eget land. Detta gäller såväl det militära som det civila försvaret.

Första fasen i denna nya krigföring har sin tyngdpunkt i den icke-militära, asymmetriska krigföringen. Syftet med denna fas är att skapa så gynnsamma politiska, ekonomiska och militärstrategiska förutsättningar som möjligt. Medlen som används för att nå syftet är användning av informationsmetoder som ger psykologiska och moraliska effekter men påverkan bör också vara diplomatisk och ekonomisk. Denna fas är ständigt förekommande och har en långsiktig målsättning. Inför en förestående påverkan mot en nation förstärks effekterna av denna fas.

Andra fasen har sin tyngdpunkt i vilseledning för att skapa osäkerhet och förvirring. Syftet med denna fas är att ge politisk och militär ledning en felaktig uppfattning om händelseutvecklingen. Medel som används för dessa syften är diplomatiska åtgärder, media, den politiska ledningen och militärledningen genom olika utspel då sann och falsk information blandas för att dölja vad som verkligen sker.

Tredje fasen har sin tyngdpunkt i att få statens nyckelpersoner att svika sitt land. Syftet med detta är att försvaga nationell ledning och beslutsfattande. Medel som används för att uppnå detta syfte består av mutor, utpressningssituationer och olika typer av andra allvarliga hot som t ex kidnappning, hot mot familjemedlemmar och dödliga hot.

Fjärde fasen har sin tyngdpunkt i destabilisering av samhället. Syftet är att öka osäkerhet, förvirring och att undergräva stödet för den politiska ledningen. Medel för att uppnå detta är att underblåsa missnöje, uppmuntra uppror och destruktiva aktioner bland marginaliserade grupper i samhället och att aktivt delta i våldsamma upplöpp och aktioner.

Femte fasen har sin tyngdpunkt i att fysiskt isolera landet. Syftet är att försvaga landet, öka osäkerhet och att

sätta psykologisk press på befolkningen och den nationella ledningen. Medel för att uppnå detta är att stänga gränser, införa flygförbuds zoner och maritim blockad samt att upprätta privata militärföretag och stödja viktiga oppositionsgrupper ekonomiskt och materiellt.

Sjätte fasen har sin tyngdpunkt i att dölja operationsförberedelser och inhämtning av underrättelser. Syftet är att skapa operationssäkerhet och att få så gynnsamma underrättelser som möjligt för operationens genomförande. Medel är alla former av underrättelseinhämtning som kan ske från tekniska sensorer i rymden, luften, på marken, på och under haven, signalspaning, diplomatiska aktioner, specialstyrkor, säkerhetsorganisationer och industrispionage.

Sjunde fasen har sin tyngdpunkt i att genomföra operationen genom att angripa hårda och mjuka mål över hela operationsområdet samtidigt. Syftet är att åstadkomma en kollaps av det civila samhället så att civilt och militärt motstånd bryts och blir irrelevant. Medel för detta är informationsoperationer, psykologisk krigföring, elektronisk krigföring, rymd- och satellitoperationer, fjärrkrigföring i alla dimensioner, aggressiva flyg- och fartygsföretag, fjärrstyrda mineringar (på marken och till sjöss), fjärrstyrda torpeder och sensorer, precisionsvapen och specialoperationer. Det kan inte heller uteslutas en användning av biologiska, kemiska, nukleära (taktiska), frekvens- och strålnings-

vapen för att skapa allmän panik och för att fullständigt bryta motståndsviljan.

Åttonde fasen har sin tyngdpunkt i att stabilisera operationen och om nödvändigt bekämpa det eventuella motstånd som återstår. Syftet är att fullborda operationen och stödja en ny politisk ledning av landet. Medel för detta är rekognoseringsenheter som ger måldata till plattformar och specialstyrkor för bekämpning, samt

civila specialenheter som säkerställer en för Ryssland gynnsam politisk förändring och stödjande politisk ledning.

” Om Sverige skulle bli utsatt av alla de åtta faserna av modern krigföring skulle det bli en nationell golgatavandring.

Om Sverige skulle bli utsatt av alla de åtta faserna av modern krigföring skulle det bli en nationell golgatavandring. I krigsspel har vi möjligtvis berört femte och spelat på sjätte och sjunde fasen. Bara det utgör en komplex och komplicerad utmaning i den mångfald av medel och metoder som kan riktas mot

Sverige. Det är oroande taget i beaktande att det handlar om ett land som genomfört en systematisk degradering av egen militär förmåga under en lång period och som kan ställas inför dessa typer av hot, riktade mot såväl civila som militära förmågor, således mot samhället som helhet.

Samträning och gemensamma övningar är ett sätt att förbättra denna överlevnadsförmåga. Men till sist är det en ökad kunskap om olika hotbilder för hela samhället, fastställande av nödvändiga förmågor och en substantiell förmågeutveckling för att visa styrka och vilja att kunna motstå denna nya typ av krigföring som behövs.

Peter A Mattsson är Fil dr och forskare vid Försvarshögskolan med specialinriktning mot militär förmågeutveckling.

peter.mattsson@fhs.se



Väl övad och fungerande civil-militär samverkan och samordning blir en avgörande framgångsfaktor för försvararen. Foto: Jimmy Croona, Combat Camera/ Försvarsmakten.

Putins icke erkända krig mot Ukraina

När Krim skulle annekteras gick den militära effektiviteten främst och inblandningen förnekades bara tillfälligt. I östra Ukraina har strävan att slippa politisk ansvarstagande gått ut över den militära effektiviteten för att passa den bild av ett inbördeskrig som Ryssland sprider.

Fredrik Westerlund och Johan Norberg

Krig medför, som Carl von Clausewitz noterat, osäkerhet och ovisshet. När angriparen inte erkänner våldet ökar tvetydigheten och därmed utmaningen för den angripne och omvärlden. Icke erkända krig är en utmaning även för utövaren, som måste väga möjligheten att förneka inblandning mot den militära effektiviteten.

Rysslands aggression mot Ukraina under 2014 är ett aktuellt exempel på ett icke erkänt krig, där både reguljära och irreguljära förband använts. Ryssland har även brukat diplomatiska, informationsmässiga och ekonomiska medel, men här ligger fokus på hur Moskva har brukat väpnat våld.

President Putin framhöll i ett tal den 18 mars att Krimhalvön är oumbärlig för Ryssland. Utan ryska baser där skulle den militärstrategiska balansen, inte bara i Svarta havet utan i hela regionen, förskjutas till Rysslands nackdel. Fokuseringen på territorium påverkade den ryska våldsanvändningen. Dolt tillförda ryska specialförband hade redan i slutet av februari säkrat lokala regeringsbyggnader och ukrainska militära staber för att möjliggöra ett maktövertagande. Ryska elitförband, som fallskärmstrupp och marininfanteri, omringade ukrainska militärbaser och skar av förbindelserna med fastlandet för att ukrainska förband inte skulle hindra maktskiftet. Både special- och elitförband uppträdde utan igenkänningstecken, så att den ryska politiska ledningen kunde förneka inblandning.

Lokala väpnade grupperingar och tillresta ryska miliser, som Kuban-kosacker, tog samtidigt kontrollen över gator och torg. De hindrade folket från att blanda sig i de ryska truppers verksamhet. Dessa irreguljära förband hade en viktig, men främst stödjande, roll. De gav sken av en folklig resning och ökade osäkerheten kring vilka de ryska soldaterna egentligen var. Under täckmantel av en stor övning längs gränsen mot Ukraina, stödde reguljära förband operationen genom att hota med invasion och avleda Kievs uppmärksamhet från Krim. Flyg- och sjöstridsförband bidrog med transport av elitförbanden och med flankskydd för operationen.

I östra Ukraina är Rysslands mål troligen inte primärt territoriet, utan att begränsa Ukrainas suveränitet. Genom att skapa en väpnad konflikt i landet ska ett EU- och Natomedlemskap förhindras. Liksom på Krim stormade ryska specialförband utan igenkänningstecken ledningsfunktioner, men i östra Ukraina tog olika lokala och anländande ryska miliser sedan över. Deras roll var främst att framställa konflikten som ett inbördeskrig. Frivilliga rekryterades i Ryssland och Moskva gav miliserna allt tyngre vapen. Ryska reguljära förband deltog inte i striderna förrän de ukrainska styrkorna började vinna mark från miliserna.

Under sommaren gav ryskt artilleri eldunderstöd från eget territorium och enstaka flygföretag genomfördes. Kievs framgångar fortsatte dock och i augusti hotades städerna Donetsk och Luhansk av omringning. När upp-



Den militära insatsen har genomförts under stor sekretess. Foto: Photo.ua, Shutterstock.

roret höll på att kollapsa började ryska elit- och markstridsförband strida inne i Ukraina och tvingade Kievs styrkor att retirera. Detta ledde till ett avtal om vapenvila i september, men daglig eldväxling fortsatte. Ryssland har förnekat militär inblandning, trots vittnesmål om motsatsen.

Ända från början har Ryssland månat om att hålla omvärlden utanför konflikten. Den strategiska avskräckningen har upprätthållits genom signalering med såväl taktiska och strategiska kärnvapen som med konventionella förband. Signaleringen har skett i form av storskaliga övningar och påhålsningar med strategiskt bombflyg samt genom anspelningar i offentliga uttalanden på kärnvapen och upptrappning av våldet i Ukraina.

Rysslands bruk av väpnat våld har anpassats efter mål och motståndare. När Krim skulle annekteras gick den militära effektiviteten främst och inblandningen förnekades bara tillfälligt. I östra Ukraina har strävan att slippa politiskt ansvarstagande gått ut över den militära effektiviteten, för att passa den bild av ett inbördeskrig som Ryssland sprider. Väst har avskräckts från att blanda sig i genom förtäckta hot om våld.

” Ryssland är berett att använda väpnat våld för att hävda sina geopolitiska intressen.

Samtidigt finns ett par likheter: För det första har olika väpnade styrkor – reguljära och irreguljära, konventionella och nukleära – kombinerats för hot eller direkt våld i syfte att uppnå målet. För det andra har den politiska och militära ledningen inte vidgått sitt bruk av våld.

Kombinationen av olika väpnade styrkor har ökat möjligheterna att förneka våldsanvändningen. Samtidigt begränsas den militära effektiviteten av att stridshandlingarna ska döljas. Irreguljära styrkor har få militära färdigheter och är svåra att leda. Utan tyngre vapen och flygunderstöd förlorar reguljära förband effekt.

Det står utom tvivel att Ryssland är berett att använda väpnat våld för att hävda sina geopolitiska intressen. Dessa går långt utöver det nuvarande icke erkända kriget mot Ukraina. Att Ryssland brukar våld i strid med internationell rätt och europeiska säkerhetsavtal är i sig mer allvarligt än hur olika väpnade styrkor kombineras eller att våldet förnekas.

Fredrik Westerlund och Johan Norberg är Rysslandsforskare vid Totalförsvarets forskningsinstitut.

fredrik.westerlund@foi.se
johan.norberg@foi.se



Håll gränsen, löd statsministerns order

*Efter U 137:s grundstötning i Gåsefjärden fick jag order att som fartygschef för torpedbåten HMS Varberg lägga mig på den yttre fjärden och bevaka både ubåten och inloppet. Sovjetiska fartyg närmade sig. Sannolikt var det bestämda uppträdandet från svensk sida avgörande för att händelseförloppet inte eskalerade, skriver **Christer Bjurman**.*

Det är en gråkulen eftermiddag den 28 oktober 1981. Torpedbåten HMS Varberg med mig som fartygschef går till sjöss. På några timmar har fartyget bemannats och gjorts stridsberett.

Från havet angör vi den militärled i östra Blekinge, som för in mot Gåsefjärden. När vi passerar in i skärgården, syns det svarta ubåtskrovet, som ligger med lätt babords slagsida tätt intill Torumsskär.

Ovanför tornet syns den sovjetiska örlogsflaggan slå i vinden. Det är en märklig syn, som väcker obehagliga känslor. Detta är verkligt!

Sovjet kommer utan tvekan att sätta in vad som krävs för att bärga ubåten, även om hon ligger långt in i ett svenskt militärt skyddsområde.

SOVJETISK UNDSÄTTNINGSSTYRKA

HMS Varberg får order om att lägga sig på den yttre fjärden och

bevaka både ubåten och inloppet.

Vi hålls kontinuerligt informerade om händelseutvecklingen i stort och när det på kvällen konstateras att en sovjetisk undsättningsstyrka är på väg mot området, får vi order att gå till sjöss och hindra att denna tränger in på svenskt vatten. Vi informeras om att statsminister Thorbjörn Fälldin gett en rak och klar order. Håll gränsen!

U 137 på grund i Karlskrona skärgård. Foto: KÖMS.



Den sovjetiska undsättningsstyrkan, som består av flera välbestyckade enheter, alla väsentligt större än HMS Varberg, närmar sig snabbt farvattnen utanför Blekinge.

Vi är det enda svenska örlogsfartyg som är på plats, eftersom alla andra stridande enheter ur den ytattack-flottilj, som normalt finns stationerade i Karlskrona, övar utanför Stockholm.

När den sovjetiska undsättningsstyrkan mitt i natten når fram till den svenska territorialvattengränsen uppträder den som om man avser fortsätta in mot Gåsefjärden. Endast några hundra meter från gränsen viker de sovjetiska enheterna, drar ner på farten och lägger sig i avvaktande lägen bara någon distansminut utanför den svenska gränsen.

Vi är i högsta stridsberedskap, klara för omedelbara insatser och bevakar den sovjetiska styrkan från ett läge innanför den svenska gränsen.

ANROP BESVARAS INTE

När natten är som svartast och vinden tilltar, ökar dramatiken, då vi på radarskärmen ser ett eko passera in över gränsen med kurs mot leden in till Gåsefjärden.

Vi identifierar ekot som ett sovjetiskt bärgningsfartyg. Bärgningsfartyget anropas på den internationella nödfrekvensen. Fartygets avsikt efterhörs. Då vi efter flera anrop inte får något svar, beordrar vi fartyget att lämna svenskt vatten. Detta föranleder inte någon reaktion från det sovjetiska fartygets sida.

Vi manövrerar så att vi ligger i dess kurslinje. En strålkastare riktas mot det inträngande fartyget, och belyser vår kanon som är riktad mot fartyget. Denna markering upprepar vi flera gånger. Samtidigt gör vi ett förnyat anrop på den internationella nödfrekvensen, där vi klargör, att fartyget är på svenskt vatten och att om hon inte vänder, kommer vi att öppna eld.

Då ingenting händer, tar jag själv mikrofonen och säger med bestämd röst: "You are on Swedish territorial water! Get out or I will shoot!", varefter vi klargör för eldöppning med ett varningsskott för om det inträngande sovjetiska fartyget. Då viker bärgningsfartyget undan och lämnar svenskt vatten.

Vad som hade hänt, om vi tvingats stoppa fartyget med vapenmakt, går det bara att spekulera i, men förmodligen hade inte de sovjetiska enheterna som låg strax utanför gränsen stillatigande sett på.

Å andra sidan hade vi en division attackflyg i luften i väntläge över Småland. Därtill KA tunga pjäser och ett kustrobotförband som gått i stridsställning. Samtliga förband fick målanvisning från HMS Varberg.

**You are on
Swedish
territorial water!
Get out or
I will shoot!**

Insatser av dessa förband mot den sovjetiska styrkan hade lett till en våldsam eskalering som vi som tur var undvek, sannolikt genom vårt bestämda uppträdande mot det sovjetiska bärgningsfartyget.

Under efternatten anslöt sig torpedbåtsdivisionen som kommit nedstörtande från Stockholmsområdet. Under resten av den period, som incidenten med U 137 varade, ingick HMS Varberg i det avlösningssystem, som innebar att det kontinuerligt fanns ett antal svenska örlogsfartyg till sjöss, och som fungerade som en barriär mellan gränsen och den sovjetiska ubåten inne på Gåsefjärden.

Situationen tillspetsades, då försvar-ets forskningsanstalt fann belägg för, att det fanns kärnvapen ombord på U 137. Svenska regeringen ställde då ett antal krav på Sovjet:

1. Sovjet erkänner kränkningen;
2. Svenska myndigheter får förhöra ubåtschefen;
3. Sverige skall genomföra bärgningen av U 137 samt
4. Sovjet betalar bärgningskostnaderna.



Halland-jagarna hade en kvalificerad ubåtsjaktförmåga. Här jagaren Småland. Högra bilden: U 137:s politiske officer V Besedin ville inte veta av några fotografier. Foto: KÖMS.

När Sovjetunionen efter stor tvekan till slut gick med på dessa krav, kunde U 137 återlämnas.

Den 6 november 1981 kunde U 137, efter att ha dragits av grundet några dagar tidigare, bogseras ut till den svenska territorialvatten-gränsen och formellt överlämnas

till viceamiral Kalinin ombord på en sovjetisk jagare.

Christer Bjurman har varit sjöofficer och därefter verksam inom försvarsindustrin.

christer.bjurman@swipnet.se



Välkomna att söka bidrag för åtgärder som bidrar till stärkandet av Sveriges försvar och fredsbevarande åtgärder.

Berättigade att söka är frivilliga försvarsorganisationer och organisationer som verkar för stöd till samhälle och individer. Ansökningar till Källvikenstiftelsen kan göras under två perioder per år:

1 april – 1 september och 1 oktober – 1 mars.

För ansökningsformulär och mer information, se hemsidan.

Källvikenstiftelsen • Pionjärvägen 6 • 451 34 Uddevalla • info@kallvikenstiftelsen.se • www.kallvikenstiftelsen.se

Jihadistresenärerna ökar terrorrisken i Europa

*Islamiska statens viktigaste rekryteringsmedel är att framhäva den svåra situationen för sunnimuslimer i både Irak och Syrien. Kampen framställs som ett heligt försvarskrig mot shiitiska "avfällingar" och en ondskefull västvärld, samtidigt som man erbjuder en känsla av mål och mening för rotlösa unga män, skriver **Aron Lund**.*

Halshuggningar av journalister, slavhandel med kvinnor, massakrer på minoriteter. Den så kallade Islamiska staten, en militant sunni-fundamentalistisk rörelse, har sedan sommaren 2014 kablut ut bloddrypande propaganda på både arabiska och engelska för att be-fästa sin roll som världens mest fruktade terrororganisation. Det teatraliskt uppskruvade våldet och hotelserna mot väst har blivit grupp-ens adelsmärke, ett sätt att dompt-era världsmedierna och stärka sitt varumärke som USA:s fiende num-mer ett.

Det råder inget tvivel om att Islam-iska staten utgör en dödlig fara för miljoner människor i Mellanöstern, men är terrorhotet mot väst så stort som det påstås?

De flesta som slåss för Islamiska staten är irakier och syrier. Vissa har säkerligen snärjts av Islamiska statens politiska och religiösa pro-paganda, men många andra har anslutit sig främst för pengar eller för att bekämpa gemensamma fiender, som Assadregimen eller den shiitiskledda regeringen i Bagdad.

Västliga medier och säkerhets-tjänster tenderar istället att lägga störst vikt vid de ideologiskt motiv-erade utländska frivilliga som utgör stommen i Islamiska statens elit-enheter – för det är i första hand de som antas utgöra ett internationellt hot.

Problemet rör även Sverige. Det finns nästan alltid en koppling till de utlandsfrivilliga.

Islamiska statens viktigaste rekryt-eringsmedel är att framhäva den svåra situationen för sunnimuslimer i både Irak och Syrien. Man fram-ställer sin kamp som ett heligt för-svarskrig mot shiitiska "avfällingar" och en ondskefull västvärld, sam-tidigt som man erbjuder en känsla av mål och mening för rotlösa unga män i Europas och Mellanösterns fattigförorter. Rekryteringsmetod-erna liknar alltså de flesta andra

domedagssekters, och de fungerar bra.

Enligt Aaron Y Zelin vid Internation-ellt centrum för radikaliseringsstud-ier i London har mellan 10 000 och 20 000 utländska sunnimuslimer rest för att slåss i Syrien sedan 2011, även om inte alla är kvar i krigs-zonen – eller i livet. Majoriteten har anslutit sig till Islamiska staten. De flesta kommer från andra arabländer, men omkring 3 000 är européer:

– Det är problematiskt, för väster-ländska regeringar fruktar att deras medborgare nu kommer att åter-vända hem och genomföra terror-attacker.

HOTET MOT EUROPA

Thomas Hegghammer är forsknings-ledare vid norska försvarets forsk-ningsinstitut FFI, och en världs-auktoritet på fenomenet religiösa frivilligkrigare. Hans studier har visat att de flesta av de islamistiska terrorplaner som avslöjats i Europa under 00-talet har haft en koppling till Mellanösterns krigszoner, och att återvändande frivilligkrigare ofta spelar en pådrivande roll.



IS krigföring orsakar ett starkt flyktingtryck på grannländerna. Foto: Fatih Polat, Shutterstock.

Veteranerna skaffar sig inte bara militära kunskaper och kontakter, de blir också politiskt indoktrinerade och trubbas av moraliskt och psykiskt, vilket kan sänka tröskeln för våldsdåd.

Det snabbt växande antalet frivilligkrigare sedan Syrienkriget bröt ut 2011 oroar därför många europeiska säkerhetstjänster. Minst 900 fransmän och 500 britter tros ha rest till Syrien sedan 2011, och Londonpolisen rapporterar att antalet arresteringar för terrorismrelaterade brott har stigit med 70 procent under samma period.

Problemet rör även Sverige. Säpos operative chef Anders Kassman berättade i slutet av oktober att man har säkra bevis för att minst 90 personer har rest för att slåss för Islamiska staten, al-Qaida och liknande grupper, och att 23 av dem har dödats i striderna. Men mörker-

talet är stort. Terrorismforskaren Magnus Ranstorp uppskattar att den verkliga siffran kan vara närmare 150 personer.

Thomas Hegghammer vill dock varna för överreaktioner och påpekar att historiskt sett har bara en liten andel av alla europeiska jihadresenärer dragits in i terrorplaner i hemlandet:

– Under de här tre-fyra åren har det bara avslöjats fem eller sex allvarliga terrorplaner i Europa trots att flera tusen personer har rest därifrån till Syrien. Det är väldigt lite ”blowback”.

Samtidigt kan riskerna inte negligeras, säger han, eftersom det är tydligt att när terrordåd väl sker i Europa finns det nästan alltid en koppling till de utlandsfrivilliga. Och det finns många andra problem med jihadistresorna, inte minst att de förvärrar och förlänger konflikter

som ger extremistgrupperna politisk näring och legitimitet:

– De här personerna bidrar till att göra konflikten mer brutal. Antagligen gör de det också svårare att upprätthålla ett eventuellt fredsavtal, eftersom de är mer ideologiska än den genomsnittlige lokale upprorsmannen.

UPPTRAPPAD TERRORISK

Fler frivilligstridande betyder alltså ett ökat terrorhot. Även om splittringen mellan al-Qaida och Islamiska staten kan ha försvagat extremistnätverken kortsiktigt, arbetar bägge grupper nu för att attackera i väst – och angreppsviljan har bara ökat sedan USA och dess allierade började bomba i Irak och Syrien under augusti och september.

Under sommaren och hösten har norsk, australisk och brittisk säkerhetstjänst enligt uppgift stoppat planer på att halshugga slump-



En talande bild över hur fångar behandlas. Syftet är att skrämma. Foto: Aleksandar Stojanov, Shutterstock.

mässigt valda civila offer, vilket skulle filmas och spridas på nätet. Det vore en enkel aktion som inte skulle kräva omfattande resurser, men som kunde ha fått en väldig chockeffekt.

Islamiska staten verkar även hoppas att enskilda anhängare i väst ska slå till på egen hand, i så kallade ensamvargsattacker. I september uppmanade Islamiska staten alla muslimer att döda västerlänningar ”på varje sätt och hursomhelst. In-vänta ingens råd och begär ingens godkännande.”

Detta fördöms naturligtvis av den stora majoriteten av världens muslimer, men Islamiska staten är inte intresserad av vad de flesta muslimer tycker. Allt gruppen behöver är att ett fåtal likasinnade går från ord till handling – och sådana attacker är oerhört svåra att förutse och stoppa.

Det tydliggör problemets rötter. Faran för Europa handlar inte om huruvida det är Islamiska staten eller al-Qaida som hotar med angrepp, utan om att sådana grupper växer överhuvudtaget. Det är Mellanösterns konflikter som fortsätter att locka till sig unga män, sprida extr-

ema ideologier och ge terrorismen politisk legitimitet – och det är den fortsatta instabiliteten som utgör grunden för säkerhetshotet mot Europa.

Aron Lund är frilansskribent och Mellanösternkännare.

FAKTA

Islamiska staten (el-dawla el-islamia) har sina rötter i kampen mot USA:s ockupation av Irak 2003-2011. Den bildades i nuvarande form år 2006, när al-Qaida och andra grupper i Irak utropade Iraks islamiska stat. Under åren 2011-2013 spred sig rörelsen in i Syrien, som då befann sig i inbördeskrig, och kapade i samband med detta banden till al-Qaida. Det nya namnet blev Islamiska staten i Irak och al-Sham (Levanten), vanligen förkortat ISIL eller ISIS. I juni 2014 ändrades namnet igen, till kort och gott Islamiska staten, efter att gruppen erövrat stora områden i norra Irak och väckt både skräck och löje genom att utropa sig till ett kalifat – en regering över alla världens muslimer.



IS er mer enn en terrorgruppe

*Skillet mellom terror- og geriljagrunder ligger i territoriell forankring og i valg av mål. IS:s opprettelse av et kalifat viser at de leder et vellykket væpnet opprør. Ved hjelp av effektive geriljatakter og fryktinngytende krigsforbrytelser har lokal motstand gått i oppløsning i møte med IS:s dedikerte geriljakrigere, skriver **Anders Romarheim**.*

IS er mer enn en terrorgruppe. Derfor blir kampen mot dem så krevende.

I årene etter Irak-invasjonen ble situasjonen i landet gradvis verre. Vendepunktet kom i 2007 da USA la om strategien fra terrorbekjempelse til opprørsbekjempelse. Først da USA anerkjente at man stod overfor et væpnet opprør, ikke primært en terrorkampanje, bedret situasjonen seg såpass at man kunne få avsluttet den feilslåtte krigen. Viktigheten av å forstå hva man sloss mot er høyaktuell også i kampen mot det mangehodete trollet ISIL.

I min forskning definerer jeg terrorisme som «en ikke-statlig aktørs strategiske bruk av vold – eller trusler om vold – mot sivile eller

ikke-stridende med den hensikt å spre frykt, skaffe oppmerksomhet om en politisk sak og å påvirke også andre enn de direkte ofre for anslaget.» IS som ikke er noen stat, lever opp til så godt som alle definisjonskriteriene.

ENTERRORISTGRUPPE

Gruppen er en videreføring av terrorgruppen Al-Qaida i Irak. De dreper uskyldige sivile, og de dreper ikke-stridende. I sine grufulle videoer truer de med å henrette flere vestlige gisler og henvender seg direkte til Obama og Cameron. Dette understreker deres politiske hensikter, og ønsket om å spre frykt blant flere enn deres direkte ofre.

Imidlertid er det vel så interessant å analysere hvilke trekk ved IS som

peker mot andre typer politisk vold enn terrorisme. IS kan også klassifiseres som en gerilja- og opprørsbevegelse som begår krigsforbrytelser og økonomisk kriminalitet som ledd i en borgerkrig.

Hvis du systematisk ønsker å utsette en folkegruppe på grunn av deres identitet, bedriver du folkemord. Systematikken mangler heldigvis foreløpig i IS:s tilfelle, men deres etniske og sekteriske rensinger nærmer seg definisjonen av folkemord. Det finnes ingen mer brutale og forkastelige fenomener i verden enn folkemord. Slike situasjoner krever umiddelbar internasjonal FN-respons.

Skillet mellom terror- og geriljagrunder ligger i en territoriell for-

ankring og i valg av mål. IS:s opprettelse av et kalifat viser at de leder et ganske vellykket væpnet opprør. Ved hjelp av effektive geriljatakikker og fryktinngytende krigsforbrytelser har svak lokal motstand gått i oppløsning i møte med IS:s dedikerte geriljakrigere.

IS:S OPPSKRIFT FOR SUKSESS

Denne oppofrende holdningen til IS:s krigere er en vesentlig suksessfaktor. Clausewitz betraktet krig som en forlengelse av politikken der man påtvinger fienden sin vilje med militærmakt. Er viljen til en part spesielt sterk, øker dens muligheter til å seire. Religiøs voldelig fanatisme omdannes dermed i IS:s tilfelle til en potent strategisk kraft. Strømmen av kampvillige rekrutter fortsetter å stige. Når de i tillegg har robbet en sentralbank og fått omsatt olje for millionbeløp på det organiserte kriminelle markedet, står man igjen med noe av oppskriften på IS:s foreløpige suksess.

For å bekjempe IS må vi altså tenke på tvers av en rekke ulike kategorier av politisk vold. Meningene er delte om hvilke tiltak IS bør møtes med. Samtidig er det få USA-ledete militærkampanjer siden den kalde krigens slutt som har møtt så lite motstand internasjonalt. Mens verdensopinionen i 2003 var i fullt opprør mot invasjonen av Irak, er de fleste land i dag komfortable med at USA bomber i Midtøsten igjen.

Den politiske enigheten går på tvers av tradisjonelle fiendelinjer. IS har gjort seg så venneløse internasjonalt at Assad, Erdoğan, Iran, Israel, Russland og Saudi-Arabia godtar amerikansk luftbombardement. Her ligger noe av nøkkelen til effektiv nedkjempelse av IS. Gruppen kan ikke regne med tjenester fra noe land.

Etter hvert kan en fast front mot IS internasjonalt overgå den vilje IS legger for dagen på slagmarken.

Videre vil et IS på offensiven neppe forhandle om en politisk avvikling av deres territoriale kontroll. Landområder som tas i strid vil ofte måtte gjenerobres gjennom strid, slik man så mot Saddams Irak i 1991. Diplomati og nødhjelp vil være utilstrekkelig for å reversere IS:s landvinning. Noen må gjøre jobben på bakken, noe opptrening av lokale styrker skal bidra til. Norge sender 120 instruktører til dette formål. Det er lite sannsynlig med et tilsvarende svensk bidrag.

MILITÆR OPPTRENING ER NØKKELEN

Militær opptrening er ingen enkel sak. De bedrøvelige resultatene etter amerikansk opptrening av Iraks styrker i over 10 år er en svakhet ISIL har utnyttet. Økt bruk av spesialstyrker er en mulighet dersom ikke lokale partnere på bakken viser seg mer kapable fremover. Det er viktig å huske at Vesten ikke avfyrt startskuddet i denne krigen. Konflikten startet som en borgerkrig for å styrte Assad, og utviklet seg til en katastrofal regional konflikt. Dette er et globalt ansvar Sverige er seg bevisst ved å ta imot langt flere

flyktninger enn Norges 1000.

Den komplekse og grenseoverskridende trusselen ISIL utgjør vil kreve en bredt anlagt strategi. Å bremse tilgangen på fremmedkrigere og relasjonsbygging til lokale stammeledere vil være avgjørende drivere for militær fremgang.

KREVENDE OPPDRAG

Et militært engasjement uten en klar ide om hvordan situasjonen skal bli i etterkant er utvilsomt risikofylt. Man må imidlertid ikke glemme at det er dagens uholdbare situasjon, og ikke et idealisert fredelig fremtids-scenario, som har resultert i militær intervensjon. I Midtøsten er dessverre konflikt normen. Så lenge ISIL er på fremmarsj beveger regionen seg i en kaotisk retning.

Anders Romarheim er statsviter og forsker på USA og terrorisme ved Institutt for forsvarsstudier i Oslo.

Anders.Romarheim@ifs.mil.no



Enheter ur US Special Forces finns sannolikt på IS kontrollerat område.
Foto: U S Navy photo by Anthony Harding.

Kommentar:

Förbandslivet ska bli enklare

*Problemet med ökad administration är inte unikt för Försvarsmakten. Som ett resultat av kritik i medarbetarundersökningen FM Vind sker förbättringar. En av åtgärderna handlar om att minska den administrativa belastning som finns i dag och en annan gäller lagerhållningen, skriver **Rebecca Ingmarsdotter** i en kommentar på Stefan Emanuelssons artikel i VF 2, 2014.*

I artikeln "Så går det när officeren blir försvarsbyråkrat" beskrivs hur verksamheten inom Försvarsmakten har försvårats sedan införandet av PRIO. Det som beskrivs i artikeln med ökad administration är tyvärr något som drabbat Försvarsmaktens personal på samma sätt som hos många andra företag, myndigheter och organisationer.

Problemen i Försvarsmakten har kommit upp till ytan i och med vår medarbetarundersökning (FM VIND). Redan i samband med de första resultaten 2012 startade arbetet med förbättringar avseende administration och stödsystem, då främst gällande system PRIO. Projektet kallades "plutonchefsprojektet" och hade fokus på att just underlätta för första linjens chefer. Projektet implementerades i början av 2013 och bidrog bland annat till bättre möjligheter att beställa resor för sin personal och en ny behörighet som ger ställföreträdande chefer möjlighet att attestera i PRIO.

I FM VIND 2013 lämnades ytterligare synpunkter och förbättringsförslag in för att minska administra-

tionen. På detta har FM ledning beslutat om sju olika åtgärder, där en av åtgärderna handlar om just att minska den administrativa belastning som finns idag.

Projektet som hanterar administration är indelat i olika områden. Två av dessa hanterar användarvänlighet i PRIO samt förenklade beställningar och minskad administration för chefer och medarbetare. Projektet som avser minskad administration genomförs just nu på tre förband. På dessa förband ska en administratör hantera administration inom exempelvis inköp, ekonomi och HR. Administratörerna ska även hantera egenadministration för soldaterna som tid och resor och på så vis avlasta cheferna ytterligare.

Utöver detta har det fattats beslut om och arbete påbörjas med att lokalt införa "Säkerhetslager". Dessa säkerhetslager ska förenkla förbrukningsmaterieförsörjningen och påminner till del om de gamla "plockförråden". Sortimentet och utformning av dessa ska tas fram i dialog mellan FMLOG på garnisons-orterna och förbanden i syfte att



Hur mycket tid får administrationen ta för de l...
Foto: Mattias Nurmela, Combat Camera.

hitta ett sortiment som är anpassat för verksamheten på orten. Vad gäller användarvänligheten i PRIO kommer ett pilotprojekt startas under tredje kvartalet 2014 med inriktning att få full effekt under 2015.

Arbetet med dessa förändringar och att förenkla administrationen inom Försvarsmakten bara har börjat och

Svar till Ingmarsdotter Viktig lärdom

*Det är positivt att ÖB lyssnar, skriver **Stefan Emanuelsson**.*

Det är bra att Högkvarteret kompletterar lägesbilden och att ÖB lyssnar. Att ta till sig uppfattningar "ur leden" ökar effekten genom de synergier som tänkande individer genererar om de får komma till tals. Nu rådande suboptimering bedöms elimineras.



ägare cheferna?

det finns givetvis ytterligare utmaningar att ta tag i. Synpunkter och förslag inom området är alltid välkomna för att förbättra verksamheten.

Rebecca Ingmarsdotter är chef för Ledningsstabens PRIO-avdelning vid Försvarsmaktens Högkvarter.

ttter: för framtiden

I framtiden kommer Försvarsmakten sannolikt också göra fel i nya "omdaningar" och i "nya arbetssätt". Då hoppas jag att man har samma sunda förhållningssätt som i denna fråga.

Stefan Emanuelsson är löjtnant i Infanteriet och tjänstgör vid Ledningsregementet.

n.stefan.emmanuelsson@gmail.com

Kommentar: Gå med i Nato? Gör det bara!

*Alltmedan Ryssland annekterat en bit av ett grannland och uppträder hotfullt mot i stort sett alla andra i dess närhet – Sverige i högsta grad inkluderat – klänger sig Sverige fast vid en alliansfri doktrin som ter sig alltmer oduglig och föråldrad, och som har allt mindre stöd från landets befolkning, skriver **Ann-Sofie Dahl** kommentar till Mats Bergquist artikel i VF 3, 2014.*

Sin "grand strategi" ändrar ett land inte på hur som helst, menar Mats Bergquist i artikeln "Hinder på vägen" om Sverige och Nato.

Det är i och för sig riktigt; säkerhetspolitiska doktriner är allvarliga saker som inte ska bytas ut alltför lättvindigt.

Men för Sveriges del är problemet inte att vi har bytt "grand strategy" för ofta, utan för sällan. Och under de senaste århundradena inte alls.

Bergquist nämner 1630, 1814 och 1995 som Sveriges tre stora paradigmskiften i säkerhetspolitiken. Det senare kan man dock diskutera; förvisso byttes "neutralt" mot "alliansfritt" som officiell etikett med EU-medlemskapet.

Men faktum kvarstår att Sverige är precis lika mycket icke-medlem av den enda säkerhets- och försvarspolitiska aktör att räkna med efter 1995 som före. Som paradigmskifte har 1995 därmed sina klara begränsningar; då är 1994, det år då Sverige gick med i Natos partnersamarbete, i realiteten av större betydelse.

Även som partnerland – och tillika ett av de mest uppskattade, med ett nyförvärvat "guldkort" – befinner sig Sverige emellertid utanför de säkerhetsgarantier som blivit än mer centrala och avgörande på senare tid, när Östersjön och vårt nordisk-baltiska närområde återigen hamnat i geopolitikens centrum.

Alltmedan Ryssland annekterat en bit av ett grannland och uppträder hotfullt mot i stort sett alla andra i dess närhet – Sverige i högsta grad inkluderat – klänger sig Sverige fast vid en alliansfri doktrin som ter sig alltmer oduglig och föråldrad, och som har allt mindre stöd från landets befolkning.

Och som ur omvärldens perspektiv dessutom ter sig synnerligen obegriplig när ryssar återigen seglar runt i vår skärgård och övar bombattacker.

Inte nog med det, den har dessutom ytterst sällan varit den verkliga, reella Sverige hållit sig med.

forts. på nästa sida



Sverige är inte med när de avgörande besluten inom Nato fattas. Foto: Nato.

En viktig poäng vad gäller den alliansfria "grand strategy" som Bergquist värnar så ömt är också att den i ytterst ringa omfattning handlar om just "strategy".

Alliansfriheten är i första hand något helt annat, en ideologisk-politisk överbyggnad utan vidare kontakt med landets säkerhets- och försvarspolitiska villkor eller realiteter. Om Sveriges "grand strategy" hade utgått från en nykter analys av det strategiska läge vi befinner oss i, och de utmaningar vi just nu möter, vore slutsatserna utan tvekan helt andra och mer förankrade i verkligheten.

"Grand strategy" på svenska handlar om inrikespolitik och ekonomi, inte om försvar och säkerhet.

Att så är fallet bekräftades under de föregående åtta åren, när en regering som borde och väl allmänt förväntades ta det stora klivet in i

det säkerhetspolitiska 2000-talet inte förmådde röra sig ur fläcken när medlemskapsfrågan kom på tal.

Förre statsministern hänvisade till "brett stöd" – dvs gav vetorätt åt socialdemokraterna – och Finland, som i sin tur spanar över Botten-viken och förgäves väntar på att svenskarna ska ta ledningen i frågan.

Däriigenom missade Alliansen och i första hand moderaterna en historisk möjlighet att i en handvändning drastiskt förbättra Sveriges säkerhetspolitiska läge, och den moder-ate statsministern en lika unik möjlighet att ta sig in på en given plats i historieböckerna som den som vågade och gjorde det – istället för den som duckade.

Den historiska insatsen blev istället en nedrustning av landets försvar av sällan skådat slag – och till råga på allt utförd av det gamla försvars-partiet.

Det är riktigt som Bergquist skriver att ett samgående med Finland in i Nato vore optimalt, men det går inte att sitta med armarna i kors och vänta på att någon annan fixar det. Sverige måste självt bestämma sin säkerhetspolitik – och kan räkna med att Finland gärna följer efter.

För tyvärr stämmer det inte att "risken för krig i vårt närområde är för överskådlig tid försumbar". En rejäl förstärkning av det svenska försvaret är en nödvändighet och förutsättning, men det räcker inte på långa vägar.

Just do it, som det heter i sport-reklamen.

Ann-Sofie Dahl är docent i internationell politik och Senior Research Fellow vid Center for Militære Studier i Köpenhamn.

Ann-sofie.dahl@mail.dk



SAAB OCH KOCKUMS: **NU SKAPAR VI EN GEMENSAM HISTORIA**

I sommar slutförde Saab förvärvet av Kockums från ThyssenKrupp Marine Systems. Samgåendet skapar ett företag med de bästa förutsättningar att hjälpa våra marina kunder i Sverige och världen att möta de utmaningar som uppstår i en ständigt föränderlig värld. Genom förvärvet utökar Saab sitt befintliga erbjudande med erfarenhet och kunskap om design, konstruktion, produktion och underhåll av marin teknik såsom ubåtar och ytfartyg.

Kockums har en unik marin erfarenhet och tillsammans med Saab öppnas nu nya möjligheter till framtida innovationer och utveckling av system med högsta prestanda och kvalitet. Både Saab och Kockums har en lång relation med den svenska marinen som nu får en starkare partner med förmåga att tillsammans med marinen hitta nya sätt att dela idéer, värderingar och åtaganden.

Två världsledande företag blir ett och skapar nu en gemensam historia.

www.saabgroup.com



SAAB

Bara ett enigt EU kan agera som global aktör

*Säkerhet har idag en betydligt vidare definition än tidigare. Terrorism, kärnvapenspridning, internationell brottslighet och pandemier ingår nu i begreppet och ligger högt upp på EU:s agenda. De interagerar dessutom med en rad andra frågor som ekonomiska och demografiska, skriver **Gunilla Herolf**.*

Aldrig tidigare har EU stått inför så svåra säkerhetspolitiska utmaningar som nu. Inom Europa såväl som i närområdet har en rad komplicerade konflikter brutit ut med direkta effekter på EU:s medlemsländer.

Vilka möjligheter har EU i denna situation att agera som en säkerhetsaktör, i betydelsen en sammanhållen och effektiv organisation?

ENIGHET GER STYRKA

Säkerhet har idag en betydligt vidare definition än tidigare. Terrorism, kärnvapenspridning, internationell brottslighet, pandemier etcetera ingår nu i begreppet och ligger högt upp på EU:s agenda. De interagerar dessutom med en rad andra frågor som ekonomiska och demografiska. Därmed har också EU förutsättningar för att bli en säkerhetsaktör ökat jämfört med Nato, vars kapacitet att agera inom det civila området förblivit liten.

EU:s egen ambition, uttryckt i den europeiska säkerhetsstrategin av år 2003 är att bli en global aktör. Bakom detta mål finns insikten att enbart genom att medlemsstaterna håller samman kan EU väga tillräckligt tungt i olika frågor. Att klara av att lösa problemen i Europa och dess närhet ses också som en nödvändig förutsättning för global trovärdighet.

Problemen är såväl nya som gamla. Bland länderna inom det Östliga partnerskapet är nu så gott som alla i kris, mest akut i Ukraina på grund av den ryska aggressionen. Samtidigt har i söder de länder som upplevde den arabiska våren nu hamnat i en dyster höst och i Mellanöstern har kriget och konflikterna blossat upp med ny styrka.

DEN RYSKA AGGRESSIONEN

Medan det står EU:s länder fritt att använda militära medel har en gemensam militär EU-operation

uteslutits i de konflikter som nu framstår som mest akuta. Beträffande Ukrainakrisen har i stället sanktioner gentemot Ryssland och stöd, som t ex associeringsavtalet, till Ukraina varit de två huvudlinjerna. EU:s sanktioner har nu nått en sådan nivå att Ryssland känner av det. Att EU lyckats få alla länders medgivande till dessa är ingen oväsentlig bedrift med tanke på att konflikten framför allt engagerat länder i norr och öster och att många EU-länder är starkt beroende av Ryssland.

Frågan är emellertid vad som rimligtvis kan åstadkommas och knappast någon tror idag att sanktioner skulle kunna leda till att Ryssland drar sig ut ur Ukraina. Situationen är oroande också i de övriga länderna som tillhör det Östliga partnerskapet, med rysk närvaro i såväl Georgien som Moldavien, samtidigt som spänningen än en gång stiger mellan Armenien och Azerbajdjan beträffande Nagorno-Karabach.

MELLANÖSTERNS KONFLIKTMOSAİK

Mellan Israel och palestinierna har sommarens krig övergått i en ny kris och en ny omgång med bosättningar. Samtidigt rasar det syriska inbördeskriget vidare mellan Assad-regimen, som EU fördömer och riktar sanktioner mot, och ett antal rebellgrupper, varav en är terroristorganisationen IS. IS agerande, som också försiggår i Irak, med de grymheter som rapporterats, har lett till att opinionen i ett antal länder stödjer ett militärt ingripande. Flera länder har redan genomfört flyganfall mot IS och andra länder bidrar med humanitära medel.

En annan komplikation ligger i den turkisk-kurdiska frågan. Kurderna står för en stor del av motståndet mot IS. Turkiet, som också önskar se IS besegrat, har trots detta valt att inte undsätta den utsatta gränsstaden Kobane militärt eftersom

den är kurdisk. Däremot tar Turkiet emot mycket stora mängder av flyktingar.

Ännu en komplikation finns i relationen mellan västmakterna och Iran, som stödjer regeringen i Syrien men också den i Irak. EU och övriga i den sk 3 + 3-gruppen försöker nu att slutföra de svåra förhandlingarna om Irans kärnteknikprogram. En framgång i dessa skulle klart bidra till ökad avspänning.

För EU gäller solidaritet och sammanhållning, is i magen och, i samarbete med andra aktörer, en långsiktig och väl genomtänkt strategi.

Allmänt finns också förhoppningen att en tillräckligt stor koalition av aktörer, inkluderande de sunniledde Jordanien och Saudiarabien ska stå bakom kampen mot IS (en utlöpare av sunni) för att västländerna inte ska beskyllas att gå shias ärenden. Komplexiteten när det gäller de olika aktörernas lojaliteter är emellertid sådan att situationen är svåröverskådlig.

FLYKTINGAR FRÅN AFRIKA

I Nordafrika har stridigheterna i Libyen nått en sådan nivå att EU:s libyska gränsbevakningsoperation inte längre kan fungera. Uppmaningar till de stridande parterna att lägga ner vapnen för att operationen på nytt ska kunna bemannas har förklingat ohörda. Samtidigt vädjar EU till den nya regimen i Egypten att respektera de mänskliga rättig-

heterna i landet efter att nya arresteringar av aktivister har skett.

Även längre söderut i Afrika finns konflikter vilka också bidrar till migrationsströmmarna över Medelhavet. När Italiens Mare Nostrum nu fasas ut och, hittills, endast ersatts av EU:s Frontex kommer också resurserna att rädda flyktingar i nöd att minska. Trots EU-kommissionens vädjanden accepterar de flesta EU-länder dessutom få flyktingar och den gemensamma asylpolitiken ter sig mycket avlägsen.

VÄGEN FRAMÅT

Att alla EU-länder gör allt gemensamt är inte nödvändigt och inte ens önskvärt. I stället kan, som i fallet med Iran, och som inledningsvis i frågan om Ukraina, uppgiften att förhandla delegeras. Agerande med militära eller civila medel kan också anförtros åt grupper av ”villiga” länder. Undantaget är givetvis sanktioner. Där gäller att alla ställer upp, dels för att inte underminera effekten och dels för att inte berika sig själva när andra lider ekonomiska förluster.

Situationen i alla dessa konflikthärddar är antingen akut eller bräcklig. Den nytillträdde höga representanten, Federica Mogherini, och det Europeiska rådet har svåra uppgifter framför sig och situationen kan inte lösas på kort sikt ens för en sammanhållen säkerhetsaktör.

För EU gäller solidaritet och sammanhållning, is i magen och, i samarbete med andra aktörer, en långsiktig och väl genomtänkt strategi.

***Gunilla Herolf** är Fil dr och säkerhetspolitisk forskare med inriktning på europeisk säkerhetspolitik.*

Gunilla@herolf.se

Vad är det egentligen Putin säger?

*Retoriken har sin plats på slagfältet. I Putins språkvärld blir han själv uttolkare av folkviljan och försvarare det eviga Ryssland. Vad folket vill och folkets självbestämmanderätt står över det som beskrivs som orättvisa avtal om landgränser, skriver **Karl Ekeman**.*

Rysslands agerande gentemot Ukraina har förändrat det säkerhetspolitiska läget i Europa. För de flesta iakttagare är de militära och säkerhetspolitiska aspekterna påträngande. Konflikten rymmer dock fler slagfält än så. Ett av dem kan skönjas i retoriken, i skillnader mellan olika förgivettaganden om internationell politik och etik. Uti från detta perspektiv finns det mycket som en retorisk analys kan tillföra förståelsen av konflikten.

Ett exempel är Vladimir Putins anförande den 18 mars i år. När det hölls väckte det reaktioner från flera håll. I Storbritannien publicerades ett svar på regeringens webbplats, som framställde delar av vad Putin hade sagt som osant. Förhållandet mellan sanning och lögn är förvisso intressant, men än mer intressant blir analysen om sanningen tillåts sättas inom parentes för en stund. Det finns nämligen skäl att börja med frågan om vilken verklighet som förutsätts för att ett visst tal ska framträda som meningsfullt eller övertygande.

Talet finns publicerat i engelsk översättning på Kremls webbplats. Putin håller det med anledning av det förestående upptagandet av Krim och Sevastopol som en del av den Ryska federationen.

FOLKETS VILJA OCH VÄRDE

I vilken grad argumentationen framstår som övertygande beror i hög grad av vilken föreställning om folk som åhörarna skriver under på. Folket är ett grundläggande tema i talet (ordet people är för övrigt det tredje mest förekommande i den engelska texten) som fyller flera retoriska funktioner. Putin grundar sin argumentation i en tanke om folkens enhet som en grundläggande förutsättningen för internationell politik.

Enheten framstår som nästintill en historisk sanning och ett grundläggande politiskt värde: det ryska folkets särart behöver skyddas oavsett var det gäller. I detta fall Krim, där hotet består i upprepade försök att genom tvångsassimilering beröva ryssarnas deras historiska minne. Till och med deras språk.



Vidare framstår Putin inte som en drivande ledare utan som en uttolkare av folkets röst, till skillnad från västerländska ledare som snarast framstår som separerade från folket. Den ryska politiken framställs därmed som ett uttryck för en enhetlig folkvilja – folket är, enligt Putin, ”den ultimata källan till all auktoritet” och Ryssland hävdar bara rätten till självbestämmande.

Detta får vidare konsekvenser i talet. Vad gäller nationella gränser, så skulle de gränser som dragits utan respekt för folkens enhet kunna underkännas. Folkets rätt till självbestämmande kan enligt ovanstående utgångspunkter anses väga tyngre än orättvist ingångna överenskommelser, till exempel överlåtandet av Krim till Ukraina 1954. Detta överlåtande framställs på flera plan som en överträdelse: det var en ”skandalös historisk oförrätt”; ett svek, ett brott, en plundring – något som gick upp för det ryska folket först då Sovjetunionens otänkbara kollaps result-



Ryssarna utsätts för hårt propagandetryck. Foto: Savvapanf Studio, Fotolia.

erade i att Krim och Sevastopol inte längre tillhörde Ryssland. I "folkets själ och hjärta" har Krim och Sevastopol emellertid alltid tillhört Ryssland.

Det historiska Ryssland är en annan utgångspunkt i talet. Putin talar om ett Ryssland som överensstämmer med folkets föreställning, lika viktig eller viktigare än ledares överenskommelser och underskrifternas verklighet. Ett Ryssland som utgår ifrån folket, vilket också begripliggör Putins uttalande från 2005: att Sovjetunionens kollaps var en av det förra århundradets största geopolitiska katastrofer.

I ljuset av detta framstår överlåtandet av Krim 1954, och – kanske underförstått – splittringen av det historiska Ryssland, som ett historiskt sår, och folkets förhoppning om en fortsatt enhet som ett historiskt löfte i väntan på att infrias.

ETISKA UTGÅNGSPUNKTER

Medan Rysslands ledning framställs som ett uttryck för folket, så framställs de flesta andra av världens

ledare som underförstått separerade från folket. När Putin vänder sig till andra länder i positiva ordalag, så är det just till deras folk: till Kinas, Tysklands och USA:s folk. När sveken omtalas handlar det emellertid om politiska ledares svek, vars dubbelmoral har genomsyrat den internationella politiken – och från vilken Ryssland distanserar sig.

Märk väl att det i Putins logik i princip inte är möjligt att kritisera andra länders handlingar utan att separera folket från det handlande ledarskapet. Putins egen auktoritet stödjer sig på en tanke där folkviljan utgör den yttersta måttstocken för handlingars giltighet. Utifrån denna etik försvaras Rysslands position i Krimfrågan.

Charlotte Wagnsson, forskare på Försvarshögskolan, har bland annat visat hur Ryssland sedan Kosovokriget har utvecklat särskilda sätt att argumentera kring etiska aspekter av internationell politik. En genomgående hållning från Rysslands sida har varit att den ryska etiska förståelsen för inter-

nationella relationer är moraliskt högststående. Denna hållning kan också skönjas genom en analys av Putins tal den 18 mars.

I sak kan ett antal av Putins poänger anses giltiga. USA har tidigare agerat utan stöd från FN – utan några större motåtgärder från medlemsländerna. Vad Putin gör är att låta kritiken mot USA gälla för västvärlden i helhet, och utgår ifrån detta då han underkänner de etiska ställningstaganden utifrån vilka Ryssland anklagas. På sätt och vis underkänner han både västvärldens internationella etik som system och västliga ledares förmåga att leva upp till detta system.

POLITIK, SPRÅK OCH TANKE

Innebär det att Putins retorik bör betraktas som bedräglig? Kanske. Kanske inte. Men om den nu vilar på en specifik tankestruktur, om den ger uttryck för en politisk logik som står i kontrast till västerländsk politik – och om västerländska och ryska ledare med andra ord inte talar samma språk, eller ens om samma värld – så bör detta undersökas på allvar. Undersökningen kan ta sin början i den inre logiken hos det sagda, och genom orden börja skissera logiken också i det tänkta.

Undersökningen av retoriken blir en ingång till förståelsen för den tankevärld som legitimerar politiken. Och detta bör i allra högsta grad kunna ses som relevant för den säkerhetspolitiska analysen.

Karl Ekeman är adjunkt i retorik vid Södertörns högskola.

karl.ekeman@gmail.com

Vladimir Putin och Aleksander Lukasjenka. Kroppsspråket anger vem som håller i taktpinnen.
Foto: Vasily Fedosenko, POOL/epa/Corbis.

Lojalitet under neutralitetens täckmantel

*Det starka och ojämlika beroendeförhållandet Ryssland-Belarus gör i ett skarpt läge att Kreml kan räkna med fullständig lojalitet från Lukasjenkas sida. Det ses kanske snarare som en fördel för Ryssland att Belarus uppfattas som någorlunda neutralt, skriver **Martin Ugglå**.*

När Ryssland i våras annekterade Krim trodde nog många att Belarus president Aleksander Lukasjenka aktivt skulle backa upp sin ryske kollega Vladimir Putin och snabbt erkänna Krim som en del av Ryssland. Istället förblev Lukasjenka under lång tid tyst. Och från det belarusiska utrikesdepartementet gjordes bara ett kortfattat och vagt uttalande som snarare verkade stödja åsikten att Krim alltså tillhörde Ukraina.

Också Lukasjenkas fortsatta agerande framstod inledningsvis som förbryllande. Under sina tjugo år vid makt-

en hade han konsekvent stått för tanken att försöka återskapa det tidigare sovjetiska imperiet. I praktiken hade han verkat för att realisera just det projekt som Vladimir Putin idag aktivt driver under benämningen "den ryska världen".

Men när frågan ställdes på sin spets tycktes Lukasjenka tveka. Han framställde sig som neutral i konflikten mellan Kreml och den nya ledningen i Ukraina. Han iklädde sig rollen som fredsmäklare genom att bjuda in till fredssamtal i Minsk. Varför? Och vad innebar det för den säkerhetspolitiska relationen till Ryssland?

Det enda rimliga svaret är: egentligen ingenting. Den förmenta neutraliteten är nämligen bara en skenbild.

STORT BEROENDE

Belarus är helt beroende av Ryssland i flera avseenden, inte minst ekonomiskt och militärt. Landets ekonomi skulle kollapsa om det inte vore för de omfattande ryska subventionerna av olja och gas.

På det militära området är beroendet lika påtagligt. De båda länderna har ett gemensamt luftförsvar. Man håller regelbundet gemensamma försvarsövningar med ut-

gångspunkt i ryska säkerhetspolitiska intressen. På senare tid har också Rysslands militära närvaro i Belarus utökats genom inrättandet av en flygbas i staden Baranovitj. Ytterligare en kommer att placeras i Babrujsk under 2015.

De starka banden till Ryssland är således ett faktum som inte kan ignoreras, och Lukasjenka är av förklarliga skäl angelägen att värna dem. Han ser också regelbundet till att signalera detta offentligt. Vid en presskonferens i oktober deklarerade han till exempel att Putin och han i vissa konkreta frågor hyser olika uppfattning men att Ryssland ändå är en strategisk partner för Belarus. Och när Lukasjenka i våras till slut – efter ett par veckors tystnad – uttalade sig om huruvida han tänkte erkänna Rysslands införlivande av Krim konstaterade han att halvön redan de facto var en del av Ryssland. Därför, menade han, spelade hans uppfattning ingen roll.

Indirekt innebar det dock ett tydligt stöd för annekteringen, och några dagar senare röstade Belarus dessutom emot en FN-resolution till stöd för Ukrainas territoriella integritet, just mot bakgrund av Krimkrisen.

VARFÖR LÅTSAS VARA NEUTRAL?

Retoriskt försöker Lukasjenka likväl balansera mellan de olika intressen som finns företrädade i Ukrainakonflikten, och han gör det främst av två skäl.

För det första handlar det om de svåra utmaningar som den i grunden svaga belarusiska ekonomin står inför. Det ryska stödet är visserligen omfattande, men på lång sikt är det sårbart för Belarus att vara helt beroende av en enda finansieringskälla, särskilt som också Rysslands ekonomi har osäkra framtidsutsikter.

För den belarusiska regimen är det därför viktigt att hålla dörrar öppna

åt alla håll, något som Lukasjenka genom åren har visat sig vara duktig på, bland annat genom att spela ut EU och Ryssland mot varandra. Han vet nämligen att det inte bara är Ryssland som betraktar Belarus som en viktig buffertzona. Motsvarande synsätt finns företrätt inom EU – särskilt Polen har ett geopolitiskt intresse av att hålla Ryssland på avstånd.

Det finns en uppenbar risk att Belarus på sikt går samma öde till mötes som Krim.

Relationen mellan EU och Belarus försämrades drastiskt efter presidentvalet 2010, då regimen gjorde sig skyldig till grova övergrepp mot olikhetänkande. Under de senaste två åren har de frostiga förbindelserna sakta men säkert tinats upp, en utveckling som skulle gå om intet – tillsammans med möjligheten till krediter och investeringar – om Belarus officiellt tog Rysslands parti i Ukrainakonflikten.

För det andra har Ukrainakrisen fått Lukasjenka att inse hur bräcklig hans egen maktposition är. Det geopolitiska läget i regionen kan bevisligen förändras mycket snabbt. Opinionsundersökningar visar också att en växande andel av den belarusiska befolkningen i ljuset av skeendet i Ukraina och under påverkan av rysk propaganda efterfrågar en ökad integration mellan Belarus och Ryssland. Med tanke på att Lukasjenkas kärnväljare är minst lika positivt inställda till Vladimir Putin, finns det i många ögon – inklusive Lukasjenkas egna – en uppenbar risk att Belarus på sikt går samma öde till mötes som Krim.

För Lukasjenkas personliga del skulle det innebära en osäker framtid. Därför gör han nu vad han kan för att åtminstone låtsas skapa en viss distans till Ryssland, och ge ett intryck av självständighet.

PUTIN ÄR INTE OROLIG

Ur ryskt perspektiv är det belarusiska agerandet knappast oroande. Putin har inte något emot att Belarus förstärker sin ekonomi med bidrag från annat håll eftersom det minskar behovet av ryska stödinsatser. Det starka och ojämlika beroendeförhållandet gör att Ryssland i ett skarpt läge ändå kan räkna med fullständig lojalitet från Lukasjenkas sida. I väntan på det är det kanske snarare en fördel för Ryssland att Belarus uppfattas som någorlunda neutralt.

Den frusna konflikt som man tycks eftersträva i östra Ukraina kan därmed upprätthållas samtidigt som återkommande och ineffektiva fredssamtal förs i Minsk. Putin kan också använda Lukasjenkas medlarroll som ett instrument för att skicka upp en och annan testballong i form av diplomatiska utspel som han själv av politiska skäl ser sig hindrad att göra.

Det senaste årets utveckling i Ukraina har onekligen varit omvälvande, med stora konsekvenser för hela regionen. En av konstanterna i sammanhanget är dock den nära säkerhetspolitiska relationen mellan Ryssland och Belarus, och inget tyder på att denna kommer att förändras inom överskådlig tid. Belarus är och lär förbli en trogen bundsförvant till Ryssland.

Martin Uggle är belaruskännare och ordförande i Östgruppen för demokrati och mänskliga rättigheter.

uggla@ostgruppen.se

Sociala medier avgörande

Klockan halv två den 31 juli i somras fick SOS Alarm larm om en skogsbrand nordost om Seglingsberg i Västmanland. Nu startade en intensiv period med att försöka få branden under kontroll och det skulle sluta med att ett område motsvarande 21 000 fotbollsplaner hade eldhärjats av branden. Händelseförloppet gav upphov till ett katastroftillstånd bland boende i området, och under några dagar bedömdes att även större samhällen som Norberg med ca 5 000 invånare var hotade. Krishantering är ett självklart ämne vid en så allvarlig händelse och eftersom medborgares liv och hem stod på spel är kriskommunikation en självklar del av en krishantering.

Vid kriser ställs höga krav på att snabb, tydlig och korrekt information ges till medborgarna. Vilken information som ska spridas är central, men inte mindre viktigt är hur den ska kommuniceras, inte minst om man med informationen inte bara vill upplysa utan även styra medborgaren till en viss handling. När Norberg hotades av branden med evakuering som möjlig utväg valde kommunalrådet Åsa Eriksson att lägga ut information i realtid på sin egen Facebook-sida. Detta eftersom det visade sig vara det snabbaste sättet att kommunicera med invånarna på. Särskilt då både Länsstyrelsen i Västmanlands och Norberg kommuns hemsidor kraschat sent på måndagskvällen (4/8). Tack vare it-företaget SiteVision ersattes kommunens hemsida tillfälligt av en enklare kriswebb.

Även länsstyrelsen valde att kommunicera via Facebook. Under branden arbetade 3-4 personer med att svara på Facebook-inlägg. En aktiv närvaro på sociala medier kräver stora resurser. Men alla de som inte har Facebook då, vem skulle dessa vända sig till för att ställa sina frågor? Jo, det löste sig genom att t ex anhöriga ställde frågor åt exempelvis sin gamla mamma. Och för första gången i en kris i Sverige användes sociala medier på bred front av alla aktörer. Fördelen med kriskommunikation via sociala medier är att den möjliggör en tvåvägskommunikation, medan kommunikation t ex via radio är mer av krisinformationskaraktär.

Digital kommunikation är självklar idag men under vilka premisser kommunicerar vi i en krissituation? Det går inte att ta för givet att det finns mobiltäckning, att internet fungerar eller att landlinan är intakt. Även om internet fungerar kan det vara mycket trafik som gör att kommunikationen haltar eller helt slås ut. Något som ytterligare komplicerade saken var att branden rev ner

mobilmaster. Kommunikation mellan medborgare försvårades därmed. Vår nya teknikbaserade miljö är en faktor som gynnar effektiv krishantering samtidigt som den, om tekniken inte fungerar, lämnar medborgaren rådlös. Sårbar med andra ord.

Så i det här fallet var det väldigt viktigt att relevant och uppdaterad information ständigt förmedlades också i P4 Västmanland. Både Åsa Eriksson och räddningsledaren, Lars-Göran Uddholm, såg på olika sätt till att radion hade tillgång till och förde ut information om branden. En radio har de allra flesta, men vid elavbrott är inte heller en batteridriven radio en självklarhet i alla hushåll.

Information är av största vikt i en krissituation men erfarenheten visar att man inte ska underskatta betydelsen av kommunikation mellan människor. Utmaningarna under Sveriges, i modern tid, största skogsbrand var självklart många, liksom lärdomarna. Framtiden får utvisa hur vi bäst tar tillvara dessa.

Cindy Sturesson är analytiker vid Myndigheten för Samhällsskydd och Beredskap.

Cindy.sturesson@gmail.com



Foto: privat

Röster om Sveriges försvar

I antologin **Röster om Sveriges försvar** ger fjorton politiker, forskare, journalister och militärer sitt personliga svar på behovet av ett försvar.

I **Röster om Sveriges försvar** skriver:

Wilhelm Agrell, Claes Arvidsson, Lena Bartholdson, Robert Egnell, Gunilla Herolf, Mattias Kristensson, Jan Nygren, Bo Pellnäs, Stefan Ring, Sara Skyttedal, Björn von Sydow, Jakob Westberg, Peter Wolodarski och Jan Ångström.

Läs den på aff:s hemsida: www.aff.a.se
eller beställ ditt exemplar genom att mejla till:
aff@aff.a.se



BLI MEDLEM!

För 200 kronor/år får du fyra nummer av
Vårt Försvar och kallelser till föreningens aktiviteter
(t o m 25 år är medlemsavgiften 100:-)

Inbetalning sker till plusgiro 12711-8
alt bankgiro 482-8885

Ange:

Namn

Adress

Telefon

E-postadress

Ålder

Mer information finns
på föreningens hemsida

www.aff.a.se

aff

FÖR FRED, FRIHET, FRAMTID

allmänna försvarsföreningen, aff, är en ideell förening som är fristående från myndigheter och politiska partier. aff:s ändamål är att aktivt delta i den säkerhets- och försvarspolitiska debatten genom föredrag, diskussioner och seminarier i syfte att främja Sveriges förmåga att möta såväl militära som andra former av samhällshot.

allmänna försvarsföreningen ger ut tidskriften Vårt Försvar.



VI KOMPROMISSAR INTE!

Nammo har som mål att så långt som möjligt eliminera miljö- och arbetsmiljörisker. Vi strävar efter en giftfri arbetsmiljö, både för våra medarbetare och för våra soldater. Därför är vår ammunition 100% blyfri och förstör inte grundvattnet eller utsätter soldaterna för skadliga blygaser.

Nammo

SECURING THE FUTURE